

18. YÜZYIL TEKİRDAĞ'INDA SİROZİ MUSTAFA AĞA'NIN DAMADI VELİ VE KIZI HATİCE ÖRNEĞİNDE STATÜ- SERVET EDİNİMİNDE AİLE BAĞLARININ ROLÜ

Fadimana FİDAN*

Öz

Tekirdağ, Trakya bölgesinin hububatını İstanbul'a ulaştıran limanı ile dikkat çeken bir şehir. Hububatın İstanbul'a sevk edilmesi işinde çoğu zaman bostanî hasekilerden mübaşir olarak yararlanmışlardır. 18. yüzyılda da bostanî hasekilerden yararlanılmakla beraber bu dönemdeki en önemli fark hasekilerden daha çok servet sahibi ailelerden çıkıyor olmasıdır. Onlardan biri olan Sirozî Mustafa Ağa, 18. yüzyılda İstanbul'un işe ihtiyacının karşılanmasında önemli görevleri yerine getirmiş bir a'yandır. Ticarethaneleri, çiftlikleri ve vakıflarıyla devletin ve ahalinin tanıdığı biridir. Sadece Tekirdağ'da değil aynı zamanda İstanbul'da da tanınmaktadır. Zira kendisi Mustafa Paşa'nın torunu ile evlidir. Bu akrabalık ve zenginlik ona zahire mübaşirliği, Edirne Bostancıbaşılığı gibi görevlerin verilmesini sağlamıştır. Ancak serveti ve statüsünü emanet edeceği bir oğlu olmadığından damatları kendisine verilen görevleri devam ettirmişlerdir. Kızlarından birini Tekirdağlı başka bir a'yânın tek oğluyla, diğerini yine a'yân olarak belirtilen bir haseki ile diğer kızı Hatice'yi ise Habib Ağa oğlu Veli ile evlendirmiştir. Sirozî, damatlar içinden Veli'nin önündeki hem isim hem kariyer hem de servet açısından en iyi örnektir. Nitekim Veli, Hatice ile evliliği neticesinde Tekirdağ'ın zenginlerinin arasına girebilmiş, zaman içinde kayınpederinin görevlerine getirilmiştir. Çalışma Mustafa Ağa'nın servetinin bir kısmını tasarrufunda bulunduran damadı Veli ve kızı Hatice üzerinde yoğunlaşmakta, karı-kocanın devraldıkları servetleri, yaşam standartları anlatılmakta ve bu servet etrafındaki ilişkiler ağına değinilmektedir. Makale, 18. yüzyılın statü-servet ilişkisinde ailelerin rolüne mikro ölçekte katkı sağlamayı hedeflemekte olup hem Tekirdağ'ın aile tarihine katkı sunulacak hem de Osmanlı toplumunda ilişkiler ağına bir örnek oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sirozî Mustafa Ağa, Tekirdağ, Mübaşir, Edirne Bostancıbaşı, Haseki Veli, Hatice.

The Role of Family Ties in Acquiring Status and Wealth in the Example of Sirozi Mustafa Agha's Daughter, Hatice, and His Son-in-law, Veli, in 18th Century Tekirdağ

* Dr. Öğr. Ü., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Karaman/Türkiye, ffidan@kmu.edu.tr, Orcid ID: 0000-0001-5613-2334.

Abstract

Tekirdağ is a province that attracts attention with its port that transported the grains of the Thrace region to Istanbul. Most of the time, bostani hasekis were used as state agents in the business of shipping the grain to Istanbul. Although bostani hasekis were also used in the 18th century, the most important difference in this period was that they mostly came from wealthy families. One of them, Sirozi Mustafa Agha, was a dignitary who performed important jobs in the 18th century meeting the food needs of Istanbul. With his businesses, farms and foundations, Sirozi Mustafa Agha was well-known by the State and the people. He was renowned not only in Tekirdağ but also in Istanbul because he was married to Mustafa Pasha's granddaughter. This kinship and wealth enabled him to be appointed as a state agent for grain supply and as the Bostanji-Bashi of Edirne. However, since he did not have a son to entrust his wealth and status, his sons-in-law took over his responsibilities. He married one of his daughters to the only son of another dignitary from Tekirdağ, another to a haseki, who is also mentioned as a dignitary, and the other daughter Hatice to Veli, son of Habib Agha. Among the grooms, for Veli, in particular, Sirozi was the best example in terms of prestige, career and wealth. In fact, as a result of his marriage with Hatice, Veli was able to turn to one of the rich people of Tekirdağ and was appointed to continue his father-in-law's responsibilities over time. The present study focuses on Mustafa Agha's son-in-law Veli, who controlled some of his wealth, and his daughter Hatice, describing the spouses' inherited wealth and living standards, and the network of relationships forming around that wealth. The article aims to contribute to the understanding about the role of families in the status-wealth relationship of the 18th century on a micro scale and will contribute to the family history of Tekirdağ and set an example regarding the network of relations in the Ottoman society.

Keywords: Sirozi Mustafa Agha, Tekirdağ, State Agent, Bostanji-Bashi of Edirne, Haseki Veli, Hatice.

Giriş

Evlilik birliği ile kurulan aile ve akrabalık ilişkileri toplumların sosyo-ekonomik yapıları hakkında bilgi sunmaktadır. Evliliklerin hangi gruplar arasında hangi amaçlara yönelik yapıldığının bilinmesi evlilik kalıpları, aile yapısı ve hane oluşumlarındaki çeşitliliği ortaya koymakta¹, kişilerin var olan ya da bu bağ sayesinde elde ettikleri statülerinin iletim yolları toplumların sosyal tabakalaşması hakkında bilgi sahibi olmamıza olanak sağlamaktadır. Ancak Osmanlı aile yapısı hakkında bilinenler sınırlıdır. Osmanlıda evlilik kalıpları hakkında var olan

¹ Eleni Gara, "Marrying Seventeenth-Century Mostar", *The Ottoman Empire, The Balkans, The Greek Lands: Towar a Social and Economic History-Studies in Honor of John C. Alexander*, (Ed. Ellias Kolovos, Phokion Kotsageorgis, Sophia Laiou and Marinos Sariyannis), The Isis Press, İstanbul 2007, s. 115.

çalışmaların da büyük bir bölümü Ortadoğu şehirleri üzerine yoğunlaşmıştır². Örneğin Beshara Doumani Trablus ve Nablus'daki aileyi merkeze alan çalışmasında³ dini unvanlara sahip ailelerin kadınlarının Nablus tüccarları tarafından ticarî güvenlerinin sağlanmasına yönelik sigorta işlevi görmeleri nedeniyle tercih edildiğini ifade etmektedir⁴. Dror Ze'evi, Kudüs'te çeşitli hanedanların evlilik bağı ile güçlü ailelerle akrabalık kurarak kendilerine yöneltilen tehlikeleri bertaraf ettiklerini dolayısıyla evliliğin siyasi bir amaca hizmet ettiğini bildirir. Ayrıca ekonomik ve kültürel çıkarların korunmasında da evliliğin önemli olduğunu, bazı tüccar ailelerin de bu bağ sayesinde güçlendiklerini ve yönetici elitine katıldıklarını ifade eder⁵. Yine Jane Hathaway Mısır'daki hane politikalarında evliliğin önemine dikkat çekmekte politik evliliklerin bir hanenin güç ve servet edinimindeki rolüne değinmektedir⁶. Mary Ann Fann da Mısır emirlerinin ölümünden sonra kadınlarının beyin memlukü ile yaptıkları evliliğin servetin hane içinde kalmasına yaptığı önemi vurgulamakta, kadınlar aracılığı ile sürdürülen servetin ve statünün önemine değinmektedir⁷. Anadolu'da evlilik tercihleri ve bu tercihlerin statüleri nasıl etkilediği ile ilgili değerli bir çalışmayı ise Boğaç Ergene ve Atabey Kaygun Kastamonu örneklemini üzerinden ele almışlar, Kastamonu'da seçkinler arası evliliklerin yaygın olduğunu göstermişlerdir. Çalışmada ifade edildiği üzere bu sonuç Ortadoğu kentlerindeki askerî sınıf ile İstanbul'daki ilmiye sınıfının evlilik seçimleriyle örtüşmektedir⁸. Mahmut Tat da Manisa'da evlilik kalıplarına yönelik çalışmasında servet açısından benzer ailelerin evlilik birliği kurduğunu dile getirmiş, özellikle ağa unvanlı kişilerin sahip oldukları statülere uygun evlilikler kurduklarını tespit etmiştir⁹. Osmanlı ailesinde evliliğin bir başını çeken kadını merkeze alarak çalışan araştırmacıların çoğu özellikle kadınların mihr, miras ve hibe gibi yollarla

² Boğaç Ergene-Atabey Kaygun, "Spouse Selection and Marital Mobility in the Ottoman Empire Observations From Eighteenth-Century Kastamonu", *Historical Methods*, (January–March 2012), Volume 45, Number 1, s. 3.

³ Şeyma Nur Temel, "Beshara B. Domani Family Life in the Ottoman Mediterranean: A Social History", https://www.academia.edu/42129507/Book_Review_Beshara_Doumani_Family_Life_in_the_Ottoman_Mediterranean_A_Social_History. Erişim Tar. 10.09.2021.

⁴ Mahmut Tat, "Erken Modern Manisa'da Prestij, Statü ve Servet Arasında Mihr (1700-1819)", *Cibannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı V/1, (Temmuz 2019), s. 81.

⁵ Dror Ze'evi, *Kudüs-17. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağında Toplum ve Ekonomi*, (Çev. Sepil Çağlayan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s. 53-55, 87-89.

⁶ Jane Hathaway, *Osmanlı Mısır'ında Hane Politikaları-Kazdağlıların Yükselişi*, (Çev. Nalan Özsoy) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2002, s. 123 vd.

⁷ Mary Ann Fann, "Kadınlar ve Vakıflar: 18. Yüzyıl Mısır'ında Mülkiyet, İktidar ve Toplumsal Cinsiyetin Nüfuz Alanı", *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, (Çev. Necmiye Alpay), (Ed. Madeline Zilfi), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 30-31.

⁸ Ergene-Kaygun, "Spouse Selection and Marital Mobility in the Ottoman Empire Observations From Eighteenth-Century Kastamonu", s. 16.

⁹ Tat, *Şerîhe Stillerine Göre Manisa'da Sosyal Değişim ve Evlilik Kalıpları (1710-1750)*, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2017.

servet edindiğini dile getiriyorsa da aile ilişkilerine değinmemektedir¹⁰. Yalnız Mahmut Tat çalışmasında kadınların mihr oranına babalarının unvanlarının etkisinin olduğunu ifade etmektedir¹¹. Ümit Ekin de 16. yüzyılda Rodosçuk'lu kadınların mihr oranlarında baba ve eşlerin unvanlarının etkili olduğunu dile getirmiştir¹². Servet-statü arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve iki olgunun kişinin hayatında ne kadar etkili olduğunun tespiti noktasında ise Canbakal¹³ ve Artan'ın çalışmaları¹⁴, Zozan Pehlivan¹⁵, Fatih Bozkurt¹⁶, Gülser Oğuz¹⁷, ve Sümeyye Hoşgör Büke'nin¹⁸ tezleri önemlidir. Söz konusu çalışmalardan elde edilen sonuçlar; akrabalık bağları ve öz yaşamlarıyla ilgili bilgi sahibi olunan bir ailenin meslek ve statülerinin hayat tarzlarına nasıl yansıtıldığının anlaşılmasına katkı sunmaktadırlar.

Araştırmacıların Ortadoğu ve Anadolu şehirlerinde ortaya çıkardıkları sonuçlara Tekirdağ'daki evlilik kalıpları ve statülerin yaşam tarzına etkisi hakkında katkı sunabilirdi ancak sadece bir ailenin ilişkisi üzerinden böyle bir genel sonucun çıkması olası olsa bile çok fazla kaydın incelenmesini gerektirmektedir. Bu çalışma çok sayıda veriyi kapsamadığı gibi Tekirdağ şehrinde aile yapına dair çok az bilginin olmasından dolayı¹⁹ burada yaşayan grupların genel eğilimini yansıtmaktan uzaktır. Bu kısıtlamalar altında çalışma; çeşitli karşılaştırmalar yaparak Sirozî ve ailesi örneklemini üzerinden aile çıkarlarını siyasî ve ekonomik anlamda koruyan evliliklerin

-
- ¹⁰ Saadet Maydaer, "Osmanlı Klâsik Döneminde Kadınların Servet Edinme Yolları (Bursa Örneği)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.15, S.2, (2006), s. 30-46; Fatma Özaba, "Osmanlı Mahkemelerinde Rodosçuklu (Tekirdağlı) Kadınlar", *ABAD*, 1 (2), (2018), s. 159-173.
- ¹¹ Tat, "Erken Modern Manisa'da Prestij, Statü ve Servet Arasında Mihr (1700-1819)", s. 88.
- ¹² Ümit Ekin, "Rodosçuk Örneğinde XVII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Mehr", *Hidayet Yavuz Nuhoglu Armağanı*, (Haz. İshak Keskin-Muhammed Hanefi Kutoğlu-Sabriye Serap Kurbanoglu), Pamuk yayıncılık, İstanbul 2009, s. 205.
- ¹³ Hülya Canbakal, *17. Yüzyılda Ayıntâb-Osmanlı Kentinde Toplum Siyaset*, (Çev. Zeynep Yelçe), İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 115 vd.
- ¹⁴ Tülay Artan, "18. Yüzyıl Başlarında Yönetici Elitin Saltanatın Meşruiyet Arayışına Katılımı", *Toplum ve Bilim*, 83, Kış (1999/2000), s. 292-322; Artan, "Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp'te Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış: Orta Halliliğin Aynası 18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam", (Ed. Tülay Artan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 49-64.
- ¹⁵ Zozan Pehlivan, *The Rich and The Poor: Wealth Polarization in Late Eighteenth-Century 'Ayntâb*, Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.
- ¹⁶ Fatih Bozkurt, *Tereke Defterleri ve Osmanlı Maddî Kültüründe Değişim (1785-1875 İstanbul Örneği)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya 2011.
- ¹⁷ Gülser Oğuz, *Bir Osmanlı Kentinde Taşınır ve Taşınmaz Mal Varlığına Dayalı Servet Analizi Edirne Örneği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2013.
- ¹⁸ Sümeyye Hoşgör Büke, *Changes in The Consumption Of Ottomans in The Eighteenth Century*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2019.
- ¹⁹ Ümit Ekin, "17. Yüzyılın Sonlarında Rodosçuklu Ailelerin Sahip Oldukları Çocuk Sayıları", *Türk Tarihinde Balkanlar*, (Ed. Zeynep İskefiyeli-Bilal Çelik-Serkan Yazıcı), C. I, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya 2013, s. 567-580.

bir örneğini sunmakta, askerî ünvanlara sahip kişiler arasındaki evlilikle kurulan bağın ikbal, servet, statü ve bunların hepsinin yaşam standartlarını etkileyip etkilemediği üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Tekirdağ şehri, aile ilişkileri ve evlilik kalıplarıyla ilgili veri toplanabilecek seriyeye sicilleri gibi münbit kaynaklara sahiplik yapmasına rağmen kişiler arasındaki akrabalık bağları belgelere net bir şekilde yazılmamıştır. Nikâh sözleşmelerinin kıymeti burada ortaya çıkmasına rağmen her evliliğin de kayıt altına alınmadığı bilinmektedir²⁰. Bu da evlilik bağlarının farklı kaynaklardan öğrenilmesini zaruri hale getirmektedir. Ele aldığımız ailenin akrabalık bağları Zahire Mühimme Defterleri, Şer'iyye Sicilleri ve vakfiyelerden yararlanılarak yazılmıştır. Aile hakkında bilinenlere ifade edilen kaynaklar yol göstermesine rağmen başka bir kaynaktan onlar hakkında bilgi edinilememiştir. Çalışmada esas olarak kullanılacak kaynak Rodosçuk Şer'iyye Sicilleri'nden tespit edilen Sirozî Mustafa Ağa'nın damadı Veli²¹ ile kızı Hatice'nin terekeleridir. Tereke defterleri kişinin hayatta iken edindiği taşınır ve taşınmazları ile borçlarını, alacaklarını, vasiyetlerini içeren bir yaşam bilanço cetvelidir. Elbette bu cetvel kaydı tutanın gördükleriyle sınırlıdır. Dolayısıyla defterler bir hayat hikâyesini okumaya elverişli ise de geride pek çok konu gizli kalmaktadır²². Karı-kocanın terekelerinin olması bu gizli kalan hususların aydınlatılması açısından önemlidir. Veli'nin terekesi Emine Cengiz'in yüksek lisans tezinde transkripte edilmiş durumdadır. Tezde ifade edildiği üzere tereke, 1751 numaralı Rodosçuk Şer'iyye Sicili'nde 18a-20a sayfalarında Mart 1768 tarihi ile kayıtlıdır²³. Hatice Hanım'ın terekesi ise 1684 demirbaş numarasıyla Rodosçuk Şer'iyye Sicili'nde 3b-8a sayfaları aralığında, H.15 C.1186/M.13 Eylül 1772 tarihli olarak yer almaktadır²⁴.

Burada belirtilmesi gereken bir husus da Veli'nin terekesinin daha önce çalışılmış olmasıdır²⁵. Ancak söz konusu çalışmada Veli orta dereceli bir idareci

²⁰ Mehmet Akif Aydın, "Osmanlı Hukukunda Nikâh Akitleri", *Osmanlı Araştırmaları III*, C.3, S. 3, (1982), s. 4. Girit bu anlamda özeldir. Nitekim nikâh akitleri düzenli olarak tutulmuştur. Bunun nedenini ise yazar adanın Müslüman nüfusunun artmasına yönelik bir politikanın gereği olduğunu ifade eder. Bkz. Nuri Adıyke, "Girit Nikâh Defterleri ve Girit'teki Evlilikler", *Kebikeç*, 13, (2002), s. 46.

²¹ Haseki'nin gerçek adı Veliyüddin olmakla beraber Zahire Mühimme Defterleri'nde Veli olarak kaydedilmiştir. Çalışmada Veli ismi tercih edilmiştir.

²² Tahsin Özcan, "Muhallefât", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 30, İstanbul 2005, s. 406-407; Suraiya Faroqhi, "18. Yüzyıl Bursa'sında Zengin Olmak: Debbağ Hacı İbrahim'in Serveti", *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak ve Yaşamak*, (Çev: Gül Çağalı Güven-Özgür Türesay), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s. 199.

²³ Emine Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şer'iyye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2008, s. 82-86.

²⁴ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Rodosçuk Şer'iyye Sicilleri (RŞS), 7395/1684, 3b-8a, H. 15 C. 1186/ M. 13 Eylül 1772.

²⁵ Volkan Ertürk, "Orta Dereceli Bir Osmanlı Memurunun Mal Varlığı: Edirne Bostancıbaşı Hacı Veliyüddin B. Habib'in Terekesi", *HUMANITAS*, 2, Güz, (2013), s. 87-103.

olarak ortaya konulmuş eşinin çiftliklerini işletmesi ve akrabalık ilişkisi hakkında bir açıklamada bulunulmamıştır. Lakin yaptığımız çalışmada Veli'nin kayınpederinin izinden giden biri olduğu ifade edilmekte, Hatice ile evlenmesinin sağladığı imkânlar anlatılmaktadır. Hatice Hâtûn'un da terekesi açıklanarak saygın bir aileden gelen hanımların eşleri ve babalarının imtiyaz sisteminden nasıl yararlandıkları ve nasıl yaşadıkları gözler önüne serilmeye çalışılmaktadır. Çalışmada öncelikle Tekirdağ şehrinin aileye sunduğu iş kollarının ne olduğu anlatılarak Sirozî Mustafa Ağa'ya verilen görevler ifade edilmiştir. Ardından Sirozî'nin ailesi tanıtılarak damatlarından Veli'nin kariyerinden, servetinin maddi karşılıklarından, servetinden eşi ve oğluna kalanlardan bahsedilmiştir. İkinci ve üçüncü başlıkta Hatice Hanım'ın servetinin kaynakları ve serveti konusunda annesinin ve oğlunun yaşadığı sorunlar anlatılmıştır. Daha sonra karı-kocanın terekelerinden elde edilen eşyalardan yaşadıkları mekân ve lüks tüketimlerine yönelik yorumlar getirilmiştir. Burada belirtilmesi gereken bir konu da Hatice'nin mal varlığının Veli'ye göre daha detaylı ele alınacağıdır. Hatta yaşadıkları ev bazında Hatice'nin konağı ve içinde yer alanlar ön plana çıkarılmıştır. Bu yöntemin tercih edilmesinin sebebi hem Veli'nin terekesinin daha önceden çalışılmış olması hem de Veli'nin bıraktıklarının Hatice'ninkine nazaran daha kısır olmasıdır.

1. 18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Sirozî Mustafa Ağa ve Damadı Haseki Veli

Osmanlı idareci sınıfının dönüşümü çok erken tarihlerde ve özellikle devşirme sisteminin ortadan kalkmasıyla başladı. Yüksek askerî sınıfın kadroları yine bu idarecilerin oğullarıyla doldu ve taşrada da bunların yarattığı gerçek haneler bu intisaba katılan yeni aileleri beraberinde getirdi. Yönetici sınıfla evlilik bağı ile bağlanan seçkin aileler güçlü olarak ortaya çıktı²⁶. Taşrada zengin ailelerin bir diğer siyasî dayanağı eyaletlerin yönetici sınıfının mütesellimliğini ya da voyvodalığını yapmalarıydı. Vergi toplama imtiyazını alan seçkin aileler (a'yânlar) hareket açısından daha özgürdüler ve kadı dâhil yerel otoritelerde söz hakkını kendilerinde bulabiliyorlardı. Üstelik önemli ekonomik kaynakları iltizama alarak güçlerini pekiştiriyor, istedikleri kişiyi a'yân olarak seçtirerek güçlerinin yayılmasını sağlıyorlardı²⁷. İster evlilik yoluyla ister servetlerinin sağladığı avantajlarla merkezin gücünü yanına alan bu aileler siyasi erkten ayrı bir yapılanma değillerdi ve esasında güçlerinin asıl kaynağı siyasiydi²⁸. Bu yüzden kendilerini kanıtlamak ve konumlarını

²⁶ Ze'evi, *Kudüs-17. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağında Toplum ve Ekonomi*, s. 40-43, 62-63.

²⁷ Detaylı bilgi için bkz. Halil İnalçık, "Centralization and Decentralization in Ottoman Administration", *Studies in Eighteenth Century Islamic History*, Southern Illinois University Press, USA, (1977), s. 27-52.

²⁸ Suraiya Faroqhi, "Zeytin Diyarında Güç ve Servet: Edremit Âyânından Müridzade Hacı Mehmed Ağa'nın Siyasî ve Ekonomik Faaliyetleri", *Osmanlı'da Toprak ve Mülkiyeti ve Ticari Tarım*, (Çev. Zeynep Altok), (Ed. Çağlar Keyder-Faruk Tabak), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s. 82.

sağlamlaştırmak için şehirde otorite sahibi olduklarını²⁹ göstermekle kalmıyorlar aynı zamanda önemli gördükleri stratejik noktalara kendi aile mensuplarından birini yerleştiriyorlardı³⁰. Açık bir ifade ile merkezle bağlantısı olan biri kendine verilen görevi yine kendi aile efradına dağıtıyordu. Amaçları ise buldukları şehirlerin ekonomik kaynaklarına göre değişiklik gösteriyordu. Tekirdağ söz konusu olduğunda liman faaliyetlerini elde tutmak önemli bir ekonomik kaynaktı. Zira Tekirdağ'ın Osmanlı Devleti için asıl önemi Trakya ve Rumeli bölgesinden İstanbul'a gelecek zahire ve diğer malların nakledildiği güvenli bir limana sahip olmasıydı. Limanı sayesinde pek çok bölgeyi İstanbul'a ve Anadolu'ya bağlayan şehrin ticarî hayatı canlıydı³¹. Bu canlı ticaret devletin istek ve beklentilerini karşılayan, bizzat işe organizasyonunda yer alan kişileri ön plana çıkarmıştı. Bunlar İstanbul'a gönderilen zahirenin tertibinden sorumlu zahire mübaşirleri ve Edirne bostancıbaşlarıydı³². 18. yüzyıl söz konusu olduğunda bu görevleri yerine getirenler bölgenin a'yân aileleriydi. A'yânlar bu işleri yapamayacak derecede yaşlandıkları veyahut farklı bir sebeple görevlerinden ayrılmak durumunda kaldıklarında yerlerini daha önceden devlete kapılanmalarını sağladıkları oğul-damat veya başkaca aile üyelerine devrediyorlardı³³. Ailelerin zahire mübaşirliği ve bostancıbaşlık görevini en azından belli bir süre tekelleştirmesinin ise anlamlı nedenleri vardı. Öyle ki tarım ticaretini elinde bulundurmak büyük sermaye birikimi yapılmasını sağlıyordu³⁴. Halktan devletin belirlediğinden daha az bir fiyata hububat alma imkânlarının³⁵ yanı sıra yasa dışı olarak hem kendi çiftliklerinden hem de ahalinin elindeki zahireleri

²⁹ Özer Ergenç, "Ayân ve Eşrâf" Diye Anılan Seçkinler Grubunun XVIII. Yüzyılda Osmanlı Toplumundaki Rolü Üzerine", *Şehir, Toplum, Devlet Osmanlı Tarihi Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s. 410.

³⁰ Aysel Yıldız, *Kenar Adamları ve Bendeleri- Tirsinikli İsmail Ağa ve Alemdar Mustafa Paşa'nın Adamları-Mamuk Mürşiyân ve Köse Ahmed Efendi*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2018, s. 23.

³¹ İlber Ortaylı, "16. Yüzyılda Rodosçuk (Via Aegnetia'nın Marmara Uzantısı)", *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleler I*, Turhan Kitapevi, Ankara 2000, s. 85; Suraiya Faroqhi, "İstanbul'un İfaşesi ve Tekirdağ-Rodosçuk Limanı (16.-17. Yüzyıllar)", *ODDÜ Gelişme Dergisi*, Özel Sayı, (1979-1980), s. 139; Hacer Ateş, "Kuzey Marmara'da Bir Liman Kentinde Ticaret: XVI. Yüzyılda Tekirdağ-Rodosçuk Limanı", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 6 (Temmuz 2013), s. 21.

³² Bostancıbaşlarının işe tertibinden başka görevleri şu şekildeydi. Vergi toplamak, padişahın ve halkın güvenliğini sağlamak, suçluları cezalandırmak, sefer zamanlarında asker toplamak, devlete ait binaların tamirlerini yaptırmak, çarşı ve pazarlarda fiyat uygulamalarına uymayanları cezalandırmak, muhallefat işlerini takip etmek, devlet adamlarını idam etmek gibi görevleri yerine getirirlerdi. Murat Yıldız, "15.-19. Yüzyıllarda Edirne'de Asayiş Sağlayan Bir Kurum: Edirne Bostancı Ocağı", *History Studies*, 3/3, (2011), s. 389-391.

³³ Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanşâdeler*, s. 36-37.

³⁴ Turan Açık, "Kara Mehmed Ağa'nın Ardından: 17. Yüzyılın İlk Yarısında Amasya'da Bir Kapıkulu Sipahisinin Düşündükleri", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11/1, Yaz, (2016), s. 18.

³⁵ Faroqhi, "Varlıklı İki Kadın", *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak ve Yaşamak*, (Çev: Gül Çağalı Güven-Özgür TÜresay), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s. 252.

stoklayarak başka alıcılara daha yüksek meblağlarda satabilmekteydiler. Zahire tertibinin hemen her alanında çalışmaları kuşkusuz çok kar elde ettiklerini ve bu mesleklerin sağladığı avantajların da kendi ailelerinin içinde kalması için uğraş verdiklerini göstermektedir. Bunu ise yine güçlü ailelerle akrabalık bağı tesis ederek kuvvetlendirmekteydiler. Bunun bir örneğini ise Tekirdağ'da yaşamış Sirozî Mustafa Ağa ve ailesi vermektedir.

Mehmed Ağa oğlu Hâssa Bostanî Hasekisi Sirozî Mustafa Ağa, 18. yüzyılın ilk yarısında zahire mübaşiri, Edirne bostancıbaşılığı ve yine Tekirdağ'da zahire mübaşirliği görevini yerine getirdi³⁶. Bunların dışında ne zaman kendisine tevcih edildiği tespit edilemeyen kaftan ağalığı görevini de ifa etti³⁷. Vakfiyesinden anladığımız kadarıyla Araba Pazarı ve Cami'-i Vasat Mahallesi'nde; arsası, on sekiz adet bakkal dükkânı, birer adet çarıkçı, aşçı dükkânları ile un değirmeni, yağhane, değirmen ve kassarhânesi bulunuyordu³⁸. Ayrıca bir adet asitânihâne³⁹ ile üç hücre, birer ibadethane, kiler ve mutfaktan oluşan Nakşibendîler için bir hângah vakfetmişti⁴⁰. Bunun yanı sıra Seyyid Ali Baba Zâviyesi yanına çeşme⁴¹ yaptırmış, Tekirdağ'ın yol ve köprü tamirleriyle ilgilenmişti⁴². Yaptığı hayrî-ticarî yatırımlar itibar elde etmesinde kuşkusuz önemliydi ve Tekirdağ'ın a'yân aileleri arasında sivrilmesini sağlamıştı. Siyasî iktidarının köklülüğünde Mustafa Paşa'nın oğlu Bostancıbaşı İbrahim Bey'in kızı Rukiye Hanım ile evliliği⁴³ etkili olmuştu. Nitekim Mustafa Paşa kuvvetle muhtemel Tekirdağ'da bulunan Orta Cami'nin kurucusu Sinan Ağa'nın torunuydu⁴⁴. Bu bilgi dışında kendisi hakkında bilgi edinilemeyen Mustafa Paşa'nın ailesiyle Sirozî'nin ne zaman ne şekilde akrabalık kurduğu ise

³⁶ Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanşâdeler*, s. 36-37.

³⁷ Kaftan Ağası olmasıyla ilgili bkz. Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGMA), 626-2/715/738, H. 25 R. 1165/M. 12 Mart 1752.

³⁸ Burada yer alan işletmeler sadece vakfiyesinde yer alanlardır. Vakfiyesinde yer almayanlarla bu sayının artma ihtimali vardır.

³⁹ Büyük tekkeler için kullanılan bir tabir olup Mevlevilerin çile çıkardıkları büyük tekkelere bu isim verilmektedir. Diğer tarikatlarda da şubeleri bulunan merkeze verilen isimdi. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s. 94.

⁴⁰ VGMA, 626-2/716-717/738. Dervişlerin toplanarak zikir ve sohbet ettikleri, inzivaya çekildikleri mekânlar için kullanılan bir terim olup Osmanlılarda bu kelime yerine daha çok dergâh, tekke ve zâviye ismi tercih edilmiştir. Süleyman Uludağ, "Hankah", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 16, İstanbul 1997, s. 42-43. Vakfiyede yer alan hângahın "zâviye-i merkûme" ifadesinden yola çıkarak zâviye anlamında kullanıldığını söyleyebiliriz.

⁴¹ Bugün Tekirdağ'da Aydoğdu Mahallesi'nde yer alan çeşmesinin kitabesi Mehmet Saim Serez'in eserinde şu şekilde verilmiştir: *Yaptı Sirozî Ağa Allah için, Dedi cenber gibi talib saline, Çeşmesar-ı dikveş-i hayr-ı celil, sarf-ı menkûl ola taribine delil Ma-i zemzem veş için ibn desün, Ab-ı kevserdir bu ma cari ola, Sahibine bak vire ecr-i cezil, Kabbenâ aynen tüsenma selsebil 1161*. Bkz. Mehmet Saim Serez, *Tekirdağ Çeşmeleri, Şadırvanları, Selsebilleri*, Dönmez Ofset, Ankara 2014, s. 15-16.

⁴² VGMA, 626-2/720/738.

⁴³ BOA, RŞS. 7367/1656, 26b, H. 2 B. 1155/M. 2 Eylül 1742.

⁴⁴ Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanşâdeler*, s. 36.

belirsizliğini korumaktadır. Üstelik kendisini tanımlayan Yunanistan'ın Serez şehrinden olduğunu gösteren Sirozî lakabı dışında kökeni hakkında bilgi yoktur. Ancak meslekî kariyerinin merkezinde Mustafa Paşa'nın bulunduğu aşıkârdır. Nitekim Paşa'nın oğlu İbrahim Bey bostancıbaşısıdır ve muhtemelen ölmeden önce yerine Sirozî'nin geçmesi için tavsiyede bulunmuştur. Tavsiye mektupları önemlidir zira Sirozî de ölmeden önce mübaşir olması için damadı Veli'yi işaret etmişti. Yine Sirozî'nin bu etkisi Veli'den sonra dünürü Tekirdağ baş a'yânı Şabanzâde Mehmed Ağa'ya da yansımıştı. Hanlar, odalar dükkânlar, çiftlikler ve vakıf sahibi Şabanzâde Mehmed Ağa özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısından biraz önce şehirde etkinliğini artırmış bir a'yân ve bu yüzyılın ortasından itibaren iâşe meseleleriyle ilgilenen bir mübaşir olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstelik Mehmed Ağa, birlikte çalıştığı oğlu İbrahim'in de zahire mübaşiri olmasında etkili olmuştur⁴⁵.

Sirozî Mustafa Ağa'nın tespit edildiği kadarıyla iki eşi, üç kızı vardı. Rukiye Hanım'la olan evliliğinden Habibe ve Zahide⁴⁶, muhtemelen cariyesi Abdulvahab kızı Emetullah'tan da Hatice dünyaya gelmişti. Sirozî'nin kızları mütevellilik yapan ve başkaca işletmelerde söz sahibi kendi ekonomik özgürlükleri olan kişilerdi. Hatice Hanım, büyük çiftlik işletmelerine ve dükkânlara sahip, babasının kurduğu vakfın da günlük dört akçe ile mütevellisiydi⁴⁷. Diğer kızı Habibe; Gazanfer Bey, Kürkçü Sinan ve Gevher Hâtûn vakıflarının mütevellisiydi⁴⁸. Karaca Murat ve Haniçe adında çiftlikleri vardı⁴⁹. Sirozî Mustafa Ağa'nın kendisine verilen görevleri bırakabileceği bir oğlu yoktu ama kızları servet sahibi ailelerle akrabalık ilişkisi kurmasına vesile olabiliyordu. Nitekim Mustafa Ağa kızlarından Habibe'yi Tekirdağ'da vakıfları ve çok sayıda mülkü ile tanınan baş a'yân Şabanzâde Mehmed Ağa'nın tek oğlu Hâssa Hasekisi İbrahim Ağa ile⁵⁰, Zahide'yi Tekirdağ a'yânı olarak bilinen Hâssa Hasekisi Hüseyin ile⁵¹, Hatice'yi ise Habib Ağa oğlu Haseki Veli ile evlendirdi. Burada belirtilmesi gereken Veli'nin "*Sâbika Edirne Bostancıbaşısı el-Hâc Veliyüddîn bin Habib*" olarak isimlendirilen terekesinde Hatice'nin babası, dedesi ve hatta oğlu ağa olarak nitelendirilmesine rağmen kendisinin babasına bu unvanın

⁴⁵ Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanzâdeler*, s. 41 vd.

⁴⁶ Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanzâdeler*, s. 35-36.

⁴⁷ VGMA, 652-2/24-25/28, H. Evâil-i Ra. 1177/M. Eylül 1763.

⁴⁸ BOA, C.EV., 27767, H. 24 B. 1219/M. 29 Ekim 1804.

⁴⁹ BOA, Özi ve Silistre Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.ÖZSİ.d.), 24, s. 36, H. Evâsıt Ş. 1193/M. Ağustos-Eylül 1779.

⁵⁰ Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanzâdeler*, s. 35.

⁵¹ Zahide ile Haseki Hüseyin'in evli olduklarına dair bir bilgiye ulaşamamakla beraber, Hüseyin'in Sirozî'nin damadı olduğunu net bir şekilde biliyoruz. Zira zahire tertibinde Tekirdağ a'yânı Sirozî damadı Haseki Hüseyin ve Sirozî'nin vakfıyla ilgili bir konuda Rukiye'nin damadı Hüseyin olarak tanıtılmıştır. Sirozî'nin Zahide, Habibe ve Hatice adlarındaki kızları haricinde bir kız evladının kaydına ulaşılmaması Zahide ile Hüseyin'in karı-koca oldukları düşüncesini desteklemektedir. Bkz. BOA, A. DVNS.TZEİ.d. 9, 250-251/537, H. Evâhîr-i L. 1168/M. Ağustos 1755; VGMA, 628/478/254.

yazılmamış olmasıdır⁵². Bunun nedeni kâtip hatası olabilir. Nitekim Veli'nin bir mülk hibe etmesiyle ilgili belgede babasına ağa unvanı eklenmiştir⁵³. Yine de Veli'nin konumundan dolayı mı ağa unvanı eklendi sorusu akla gelmektedir. Eğer öyle ise bu daha anlamlı hale gelebilir. Doğrusu Veli'nin hem kariyerinde hem de servetinin büyük bir bölümünde Sirozi'nin etkisi bulunmaktaydı. Öyle ki kayınpederi vefat etmeden evvel zahire mübaşiri olarak atanması için Veli'yi işaret etmişti⁵⁴. Bundan sonra Haseki Veli 1753/1754-1758 seneleri arasında zahire mübaşirliği görevini yerine getirdi⁵⁵. 1755'de bu görevini kısa süreli birine bırakmak suretiyle eşkıya takibinde bulundu⁵⁶. 1762 senesinde Tekirdağ'da bostancı ocağına mensup olanların tereke kayıtlarını tutma⁵⁷, 1766 yılından muhtemelen vefat ettiği seneye kadar Edirne bostancıbaşılığı görevini yerine getirdi⁵⁸. Bostancıbaşı Veli, Edirne'den döndükten kısa bir süre sonra vefat etti. Ardında Ahmed adında bir evlat ile oğluna vasi tayin edilen eşi Hatice'yi bıraktı. Onun ev yaşantısına dair notları öğrenmemizi sağlayan terekesi 1 Mart 1768 senesinde tutuldu⁵⁹.

Haseki Veli kariyer basamaklarını tırmanırken gayet konforlu bir hayat sürmüş, Tekirdağ'da Câmî'-i Vasat Mahallesi'nde gözlerini hayata yummuştur. Yaşadığı ev Veli'nin terekesinde kayıtlı değildir. Hatice'nin terekesinde ise bu mahallede 360.000 akçelik bir ev kaydı bulunmaktadır. Veli ya ölmeden önce bu evi eşine vermişti ya da bu mahallede koca bir konakta yaşama şansını a'yân kızıyla yaptığı evliliğe borçluydu⁶⁰. İkinci ihtimal daha yüksektir. Zira Sirozi'nin vakıfları ve bu vakıflara ayırdığı mal varlığının bir kısmı bu mahalledeydi ve Veli'nin burada bir evi ya da başka bir emlakı yoktu. Sadece el-Hâc İsa Mahallesi'nde 18.000 akçe

⁵² Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şerhi Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, s. 82.

⁵³ BOA, RŞS, 7393/1682, s. 93a-93b, H. 15 B. 1186/M. 12 Ekim 1772.

⁵⁴ “Tekirdağ'da ve Gelibolu ve Şehriköy kazaları nâ'iblerine ve Hâssa Bostani Hasekilerinden sâbika Edirne Bostancıbaşısı müteveffâ Sirozî Mustafa'nın damadı olup havâl-i mezbûreden Âsitâne-i Sa'âdetime zehâ'ir senkine müceddeden mübaşir ta'yîn olunan el-Hâc Veli Haseki zîde mecdubuya ve iskele emînlerine vesâ'ir zâbitân ve a'yân-ı vilâyete hükm ki...Sen ki mübaşir-i mûmâ-ileyhsin kaynatan mûmâ-ileyh ecel-i mev'ûd ile târîh-i vatan fena ve 'azâm-i dâr-ı bekâ olub ve me'mûr olduğu nakl-i zehâ'ir busûsuna âberden kâr-güzâr ve sadâkat-kâr kimesnenin mübaşir ta'yîn ve tahsîsi iktizâ idub ve sen evsâf-ı merkûme ile mev'sûf olduğundan gayri müteveffâ-yı merkûm hayâtında me'mûr olduğü umûrda seni i'mâl ve istibdâm ile tenbîh maslahat-ı matlûbede senin sadâkat ve mahâret ve istikâmetin ve bâ-busûs tesyîr-i zehâ'irde ibtimâm ve dikkatin haber virdiğine binâ'en sâlifü'z-zîker kazâlardan vâki'...” Bkz. BOA, A.(DVNS.TZEİ.d., 9, 171/353, H. Evâil-i Ra. 1167/M. Aralık 1753-Ocak 1754.

⁵⁵ BOA, A.(DVNS.TZEİ.d., 9,171/353; BOA, A.(DVNS.TZEİ.d.,10, 250/504, H. Evâil-i B. 1171/M. Mart 1758. Haseki Veli'ye zahire mübaşirliğinde gönderilen son hükmün tarihi görevinin sonu olarak düşünölmüştür.

⁵⁶ BOA, A.(DVNS.TZEİ.d., 9, s. 250-251/537, H. Evâhir-i L. 1168/M. Ağustos 1755.

⁵⁷ BOA, RŞS, 7384/1673, 14b, H. 21 Ş. 1175/M. 17 Mart 1762.

⁵⁸ Veli'nin bostancıbaşı olarak göröldüğü ilk ve son hükmün tarihi: H. Evâhir-i B. 1180/ M. Aralık 1766 ile H. Evâhir-i Z. 1180/M. Mayıs 1767'dir. Bkz. BOA, A.(DVNS.TZEİ.d., 11, 342, 354-355.

⁵⁹ Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şerhi Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, s. 50-51, 83.

⁶⁰ Bir mahkeme kaydında, Veli'nin vefatına müteakip Hatice'ye kalan mallar arasında ev ve dükkânlardan bahsediliyorsa da bunların hangileri olduğü ifade edilmemektedir. Bkz. BOA, RŞS, 7396/1685, 19b-20a/H. 19 R. 1187/M. 10 Temmuz 1773.

ederinde iki katlı, ahırlı bir evi vardı⁶¹. Kayınpederinin evi de buradaydı ve Sirozî aynı mahalleden tanıdığı Veli'yi kızına eş olarak seçmiş olmalıydı⁶².

Veli'nin toplam mal varlığı kayınpederinin etkisini daha net hale getirmektedir. Öyle ki terekesinin ederi 3.021.990 akçeydi (25.183 kuruş). Bu miktarın %72,4'lük kısmı nakit para ve dağıttığı borçlardan oluşuyordu⁶³. Husunlu köyünde bir çiftliği (burada yer alan çiftlik evlerinden biri 103.000, bir diğeri harabe olup 54.000 akçeydi) ve üç dönüm bağı, Mera'da 10 dönüm bağı, hırdavat menzili, bir Arap cariyesi bulunmaktaydı⁶⁴. Veli'nin sahip olduğu en önemli işletme çiftliklerdi. Nitekim Husunlu dışında, eşine ait Köse İlyas ile Ferhadanlı köylerindeki çiftlikleri 1754 senesinde işletmeye başlamış, ölene kadar da bu çiftliklerdeki tam denetim onun olmuştu⁶⁵. Bu tarihte Sirozî'nin müteveffa olarak anılıyor olması⁶⁶, Sirozî'nin kayınpederine ait olan Köse İlyas çiftliği⁶⁷ haricinde Ferhadanlı çiftliğinin de Hatice'ye babasından miras kaldığını göstermektedir.

Veli'nin mal varlığından giderler (cenaze masrafları, tereke kayıt, eşine mihr-i müeccel, vesâyet ve nafaka) düşüldükten sonra kalan 2.690.430 akçenin 2.354.128'i oğlu Ahmed'e, 336.302'si Hatice'ye kalmıştı⁶⁸. Ancak Hatice Hanım, Köse İlyas ve Ferhadanlı köylerindeki çiftliklerinin hububat ve hayvan satışlarından elde edilen 10.144 kuruş 16 akçenin eşinin terekesinden kendi hesabına aktarılmasını istemiş ve bu isteği şahitlerin de desteği ile kabul görmüştü. Dolayısıyla terekenin hisselerle ayrılması işlemi yeniden yapıldı ve buna göre ifade edilen miktar Veli'nin terekesinden düşüldükten sonra kalan 1.473.134 akçenin 184.141 akçesi Hatice Hanım'a, 1.288.993 akçesi oğluna verildi⁶⁹. Bu iki hesaptan anlaşılacağı üzere Veli, Hatice ile evlendikten sonra getirildiği görevlerle ve Sirozî'nin çiftliklerini işletmesiyle servetini artırmıştır. Zira ilk belirlenen tereke kıymetinin neredeyse yarısını Hatice'nin çiftliklerini işletmesi nedeniyle elde etmiş olduğu görülür. Üstelik herhangi bir ticarî yatırımı da gözlenmez. Bu da tarımsal işletmelerden elde ettiği servetini faizle işlettiğini akla getirmektedir. Yani tarım ve hayvancılıktan elde ettiği

⁶¹ BOA, RŞS, 7393/1682, s. 93a-93b, H. 15 B. 1186/M. 12 Ekim 1772.

⁶² VGMA, 626-2/715/738.

⁶³ Ertürk, "Orta Dereceli Bir Osmanlı Memurunun Mal Varlığı: Edirne Bostancıbaşısı Hacı Veliyüddin B. Habib'in Terekesi", s. 95.

⁶⁴ Cengiz, "1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şerîye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli", s. 84-85.

⁶⁵ "Müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Elhâc Veliyüddîn Ağa zencesi mûmâileyhâ Hatice Hanımın medîne-i mezburâyeye tâbi' Köse İlyas karyesine ve İneçik kazasına muzâf Ferhadanlı karyesinde vâki' iki kat'a çiftliklerini müteväliyen on dört sene zabt edip...". Bkz. Cengiz, 1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şerîye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli, s. 87.

⁶⁶ BOA, A.(DVNS.TZEİ.d, 9, s. 171/353.

⁶⁷ BOA, RŞS. 7367/1656, 26b, H. 2 B. 1155/M. 2 Eylül 1742.

⁶⁸ Ertürk, "Orta Dereceli Bir Osmanlı Memurunun Mal Varlığı: Edirne Bostancıbaşısı Hacı Veliyüddin B. Habib'in Terekesi", s. 96.

⁶⁹ Cengiz, 1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şerîye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli, s. 87-89.

para sayesinde bu tereke bedeline ulaşmıştır. Bu servet ise Tekirdağlı pek çok hasekiden daha zengin bir hayat sürmesini sağlamıştır⁷⁰.

2. Hatice Hanım'ın Serveti

Her şehrin olduğu gibi Rahbe'nin de siyaset dışı bir tarihi vardır ve seyyahların gözlemleri bu noktada değer arz etmektedir Hatice Hanım'ın toplam mal varlığı 5.249.280 akçeydi (43.744 kuruş). Bu miktarın içinde 892.560 akçe (7.438 kuruş) bazı kişilerden alacağı, 656.880 akçe (5.474 kuruş) borcu ve tereke kaydı giderleri vardı. Borçlar çıkarıldıktan sonra geriye 4.592.400 akçe (38.270 kuruş) kalıyordu. Servetinin %58'i oğluna, %25'i eşine, %17'si ise annesine geçti⁷¹.

Cinsi	Eşi Haseki Halil Ağa'ya	Annesi Emetullah Hâtûn'a	Oğlu Ahmed Ağa'ya
Menkul ve nakit	272.670	181.780	636.230
Emlak-akar ve çiftlik	652.290	434.860	1.522.010
Alacaklar	223.140	148.760	520.660
Toplam	1.141.100 akçe (9.567,5 kuruş) Tenzil olunan: 67,5 kuruş Kalan: 9.500 kuruş ⁷²	765.400 akçe (6.378 kuruş 40 akçe) Tenzil olunan: 45.5 kuruş Kalan: 6.332,5 kuruş	2.678.900 akçe (22.324 kuruş 20 akçe) Zam olunan: 113 kuruş Toplam: 22.437 kuruş

Tablo 1: Hatice Hanım'ın Mal Varlığı⁷³

⁷⁰ Yayabaşı köyünde ikamet eden Haseki Ali Ağa oğlu Haseki Ahmed Ağa'nın serveti 1767 senesinde 614.400 akçeydi. Bkz. BOA, RŞS, 7389/1678, 90b-91b, H. 1 C. 1181/M. Ekim 1767. 1784 yılında Cennet Hâtûn Mahallesi'nde Mehmed Emin Ağa oğlu Haseki İsmail Ağa'nın serveti ise 276.821 akçedir. Bkz. BOA, RŞS, 7406/1695, 61a-62a, H. 2 Ca. 1198/M. 24 Mart 1784. Veli'nin serveti ise üç milyondan fazlaydı. İki örnekte görüldüğü üzere hasekilerin babalarının haseki ve ağa unvanına sahip olması onları milyoner yapmaya yetmemiştir.

⁷¹ BOA, RŞS, 7395/1684, s. 8a.

⁷² Tenzil olunan paranın kaynağı; Abacı Yani, Ömer Ağa ve Karabet Ermeni'nin alacakları olan 193 kuruş 3 rub'dan vazgeçmeleridir. Bu meblağdan 113 kuruş Emetullah Hâtûn ve Halil Ağa'dan tenzil olunarak Haseki Ahmed'e eklenmiştir. Bkz. BOA, RŞS, 7395/1684, s. 8a.

⁷³ BOA, RŞS, 7395/1684, s. 8a.

Hatice Hanım'ın 13 Eylül 1772 senesinde tutulan terekesindeki⁷⁴ beş milyonun üzerindeki serveti onu Tekirdağ'ın en zenginleri arasına konumlandırıyordu⁷⁵. Öyle ki kardeşi Habibe'nin eşi İbrahim'in müsadere edilen malları Hatice'nin servetine denkti. Tabii burada İbrahim'in mallarının bir kısmını ölmeden önce başkalarının üzerine hüccet ettirdiğini söyleyelim. Yine de bir kadının başka bir a'yân ile boy ölçüşebileceği bir servetti bu⁷⁶.

Sadece toplam servet açısından değil aynı zamanda baba ve eşlerinin askerî unvanlara sahip olması nedeniyle mihr bedeli ile de başka kadınlardan ayrılıyordu. Nitekim Hatice Hanım, Veli vefat ettikten sonra Menlek Kazası Voyvodası Cafer oğlu Haseki Halil Ağa ile evlenmiş ve her iki evliliğinde eşlerinin taahhüt ettiği mihr bedelleri başka örnekleri göz önüne aldığımızda yüksek tutulmuştu. Öyle ki Halil Ağa eşine 500 kuruş (60.000 akçe)⁷⁷ Veli ise 250 kuruş (30.000) kuruş mihr-i müeccel bedeli ödemeyi taahhüt etmişti⁷⁸. Manisa'da askerî sınıfa mensubiyet bildiren unvanlara sahip olanların dönem ortalamasının üzerinde mihr bedeli verdikleri bilgisi⁷⁹ Tekirdağ için geçerli kabul edildiğinde ve başka örneklerle desteklendiğinde her iki bedelde ağa unvanına sahip olmaları nedeniyle tutarlı olur. Şabanzâde Mehmed Ağa'nın eşi Hüseyin Ağa'nın kızı Emine Hâtûn'un mihr bedeli 33.000 akçedir⁸⁰. Veli'nin vefatının yer aldığı bir çalışmada en yüksek mihr bedeli Hatice Hanım'a aittir. Buna en yakın bulunan meblağ Sipâhi Ali Bey oğlu Veli'nin eşi es-Seyyid Abdurrahman kızı Şerife Rukiye'ye verdiği 100 kuruş (12.000 akçe) mihr-i müecceldir⁸¹. Diğer taraftan Münrezâde el-Hâc Hasan Ağa'nın karısı es-Seyyid Hüseyin'in kızı Şerife Ümmügülsüm'ün mihr-i misli⁸² ile Haseki Ahmed Ağa'nın zevcesi Yusuf kızı Fatma'ya verdiği mihr-i misli 100 kuruştur (12.000 akçe)⁸³. Bu birkaç örnekte görüldüğü üzere Hatice'nin mihr bedeline babasının sağladığı statü ve servet yansımıştı. Oysaki el-Hâc Hasan da ismi önündeki soyluluk bildiren zâde unvanına sahip olmasına rağmen Peygamber soyundan gelen karısına

⁷⁴ BOA, RŞS, 7395/1684, s. 3b, H. 15 C. 1186/M. 13 Eylül 1772.

⁷⁵ Habibe'nin kayınvalidesi Şabanzâde el-Hâc Mehmed Ağa'nın eşi Emine Hanım'ın serveti 1766 senesinde tutulan terekesinde toplam 1.351.800 akçeydi. Elbette terekede yer alan meblağ tam olarak mal varlığını göstermez. Ancak Hatice'nin terekesinin farkı bir erkek faktörü olmaksızın (çoğu zaman ebeveynler ölmeden önce mallarını çok sayıda mirasçı tarafından bölünmesini önlemek için erkek evlatlarına hibe etmekteydiler) pek çok gayrimenkule sahip olmasıdır ki sadece gayrimenkulü bile Emine Hanım'ın terekesinden fazladır. Emine Hâtûn'un terekesi için bkz. BOA, RŞS, 7389/1678, s. 19a-20b, H. 8 R. 1180/M. 13 Eylül 1766.

⁷⁶ İbrahim vefat ettiğinde müsadere edilen malları 40.000 kuruştur. Bkz. Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanzâdeler*, s. 121, 126.

⁷⁷ BOA, RŞS, 7395/1684, s. 3b.

⁷⁸ Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şerhiye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, s. 85.

⁷⁹ Tat, "Erken Modern Manisa'da Prestij, Statü ve Servet Arasında Mihr (1700-1819)", s. 106.

⁸⁰ BOA, RŞS, 7389/1678, s. 20a.

⁸¹ Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şerhiye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, s. 68-70.

⁸² BOA, RŞS, 7387/1676, s. 34a, H. 10 L. 1178/M. 2 Nisan 1765.

⁸³ BOA, 7389/1678, s. 91b, 1 C. 1181/ 25 Ekim 1767.

bu bedelin çok aşagısında bir ödeme yapmış hatta mihr bedelini misl olarak yani eşinin ailesinden örnek alarak belirlemişti. Yine Haseki Ahmed'in kayınpederinin bir unvanının olmaması bu bedelin daha aşığıya çekildiğini akla getirmektedir. Buna ilaveten mihr bedellerini etkileyen hususlardan biri olarak kadının daha önce evlenip evlenmediği etkili olduğu dile getirilmekteyse⁸⁴ de sanıyoruz ki Hatice'nin ikinci evliliğinde 500 kuruş (60.000 akçe) verilmesi zenginliğinin ilk evliliğine göre artması bağlamında düşünülebilir. Mary Ann'in Mısırlı kadınların statü ve mülkiyeti yeni kocalarına aktarmalarındaki hayati rolünde bahsettiği gibi⁸⁵ Halil için Hatice'nin bu evlilikteki rolü sadece eski eşi ve babasından kalan serveti devralmak olabildi. Halil Ağa'nın bu düşüncesi yüksek bir müccel ödenmesini de gerektirmişti. Hatice'nin ise ikinci evliliğinden beklentisi yaptığı işleri kolaylaştırmasından öte dedesini ve babasını kaybetmiş oğluna bir hamı bırakmak olabilir. Eğer böyle düşündüyse haksız da sayılmazdı çünkü ölümüyle oğlunun vasisi olan annesi Emetullah Hâtûn'un⁸⁶ bu serveti bölmek için çaba gösteren kişi ve akrabalarla büyük mücadele vermesi gerekti. Öyle ki 1772 senesinin Ekim ayında Ömer Ağa adındaki bir şahıs Veli'nin vefat etmeden evvel (1766-1767) el-Hâc İsa Mahallesi'nde bulunan evini İstanbul'da 150 kuruşa kendisine sattığını, daha sonra Veli'nin bu meblağı kendisine hibe ettiğini söyleyerek bunu şahitleriyle ispat etti⁸⁷. Diğer taraftan Habibe'nin eşi İbrahim, Hatice'nin ölümünden sonra oğlu Ahmed'e kalan malların nazırı olduysa da bu serveti zapt etti. Şabanzâde İbrahim Ağa çok güçlüydü. Tekirdağ'da, Edirne'de onu tanımayan çok az insan vardı. A'yân oğlu, Tekirdağ zahire mübaşiri, Hatice'nin ölümünden sonraki yıllarda Edirne bostancıbaşılığı ve Karadeniz zahire mübaşirliği yapmış, Tekirdağ'da çok sayıda emlak ve çiftlik sahibi bir adamdı. Hatice, Ruslarla yapılan savaş esnasında vefat ettiğinde İbrahim Ağa, Muarız Körfezi savunmasındaydı⁸⁸. Yine de Tekirdağ'daki işlerle de ilgilenmekten geri kalmayan Şabanzâde, Hatice'nin bu servetini başkalarıyla paylaşmak istemiyordu. Bu yüzden Emetullah Hâtûn damadını mahkemeye şikâyet etti. İbrahim'in bu davranışının altında malların miras taksimi nedeniyle bölünmesinin önüne geçme ve hepsini eline alma istediği yatmaktadır. Ancak istediğine kavuşamadı. Zira Emetullah Hâtûn, vekil olarak gösterdiği Edirne eski Bostancıbaşısı Hüseyin'in mallarla ilgilenmesini istedi ve isteği devlet tarafından Temmuz 1773 senesinde kabul gördü⁸⁹.

⁸⁴ Jülide Akyüz, "Evlenme Sözleşmesinin Önemli Bir Ögesi Olan "Mehir", *Tarib Araştırmaları Dergisi*, C. 24, S. 37, (2005), s. 217.

⁸⁵ Fann, "Kadınlar ve Vakıflar: 18. Yüzyıl Mısır'ında Mülkiyet, İktidar ve Toplumsal Cinsiyetin Nüfuz Alanı", s. 30-31.

⁸⁶ BOA, RŞS, 7393/1682, s. 86b, H. 1 C. 1186/M. 30 Ağustos 1772.

⁸⁷ BOA, RŞS, 7393/1682, s. 93a-93b.

⁸⁸ Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağı'nda Bir Aile: Şabanzâdeler*, s. 59-82, 113-116.

⁸⁹ BOA, RŞS, 7396/1685, s. 19b-20a. Hüseyin muhtemelen Sirozi'nin diğer damadı idi. Ancak belgede damat olarak belirtilmemiştir.

Sirozî Mustafa Ağa'nın torunu Ahmed ise anne ve babası vefat ettiğinde henüz “*sağır haseki Ahmed Ağa*”ydı⁹⁰. Annesinin terekesinde yer alan bu ifadeden anlaşıldığı kadarıyla Ahmed'in gelecekte ne iş yapacağı küçük yaştan itibaren belliydi. Öz ve üvey babası gibi haseki ve eğer bir sorunla karşılaşmazsa babası gibi o da bostancıbaşı olacaktı. Ahmed biraz büyüyüp kendi hakkını savunur hale geldiğinde Haseki İbrahim ile mahkemelik oldu. Geçmişte İbrahim'in annesinin mallarına el uzatması gibi Ahmed de teyzesi Habibe'nin ölümü üzerine Karaca Murat ve Haniçe çiftliklerinde hak iddia etti. Ancak ne var ki teyzesinin bu çiftlikleri eşine sattığını gösteren hücceti elinde bulunduran İbrahim Ağa 1779 senesinde onu, çiftlikler üzerindeki müdahalesinin önlenmesi için divana şikâyet etti⁹¹. Ahmed'in iddia ettiği gibi bu çiftlikler gerçekten de dedesinden teyzesine kalanlardı. Öyle ki Sirozî'nin kayınpederinin olduğunu tespit ettiğimiz Köse İlyas ve Karaca Murat⁹² adlı çiftliklerden ilki Hatice'ye, diğeri ise Habibe'ye intikal etmişti. Her şeye rağmen Ahmed, çok genç yaşta baba ve annesinden kalanlarla zengin bir adam olmuştü, muhtemelen anneannesinden kalacaklarla da servetini arttıracaktı.

3. Hatice Hanım'ın Emlaki-Çiftlikleri ve Borçları

Birçok oryantalist araştırmacının ataerkil aile yapısına sahip İslâm toplumunda kadının kamusal alanda görünürlüklerinin ve ekonomik kaynaklara erişiminin olmadığı noktasında kabul gören fikirleri yeni araştırmalarla geçerliliğini kaybetmiş durumdadır. Kayserili kadınların mülkiyet işlerinde erkeklerle yarışması, Bursa şehrinin ticarî hacminden kadınların büyük ölçekli olarak yararlanarak çeşitli iş dallarında çalışması ya da mülk edinip satması⁹³, Antakya'daki kadınlar arasında tüccarlığı meslek edinenlerin olması bu fikirlerin tam karşısında durmaktadır⁹⁴. Tekirdağ'da da durum farksızdır. Tekirdağ'da kadınlar babalarının cömert hibelerinden, mirasından ve mihr gibi kaynaklardan mal edinebilmekte⁹⁵, ticaretle de uğraşmaktaydı. Ev ve dükkân sahibi olarak kimi zaman bunları kiralamakta kimi zaman da mallarını vakfederek şehrin imarında etkin rol oynamaktaydı. Özellikle babalarının ve eşlerinin kurduğu vakıflarda mütevellilik yaparak kamusal alanda görünmekteydiler⁹⁶. Bunun nedeni sanıyoruz ki Heber'in Bursalı kadınlar için ifade ettiği gibi şehrin kadının mülk ediniminde ve iş hayatında ön planda olmasının

⁹⁰ BOA, RŞS, 7395/1684, s. 3b.

⁹¹ BOA, A.DVNS.AHK.ÖZSİ, 24, s. 36, H Evâsıt-ı Ş. 1193/M. Ağustos-Eylül 1779.

⁹² BOA, RŞS. 7367/1656, s. 26b, H. 2 B. 1155/M. 2 Eylül 1742.

⁹³ Haim Gerber, “Social and Economic Position of Women in a Ottoman City Bursa 1600- 1700”, *International Journal of Middle Eastern Studies*, 12, (1980), s. 231-241.

⁹⁴ Abdülkadir Gül, “Antakya'da Ailenin Sosyal ve Ekonomik Yapısı Hakkında Bazı Değerlendirmeler (XVIII. Yüzyıl)”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 2, (2013), s. 421.

⁹⁵ Özaba, “Osmanlı Mahkemelerinde Rodosçuklu (Tekirdağlı) Kadınlar”, s. 165, 171.

⁹⁶ Zehra Gözütok Tamdoğan, “Tekirdağ'ın Hayra Vâkıf Kadınları”, *Tekirdağ'da Dinî ve Kültürel Hayat*, (Ed. Hasan Keskin-Özkan Öztürk-Halil İbrahim Delen-Ali Sever), Ensar Neşriyat, İstanbul 2019, s. 104 vd.

sağladığı avantajlarla alakalıdır⁹⁷. Nitekim Tekirdağ'da ticaretin limana bağlı olarak gelişmesi ve hatta limanın İstanbul'un özel limanı gibi çalışmasının⁹⁸ avantajları şehrin sakinlerin zenginleşmesini sağlıyordu⁹⁹. Üstelik limandan İstanbul'a mal akışının senenin her mevsimi yapıyor olması¹⁰⁰ erken dönemlerden itibaren ticaretle zenginleşen ailelerin ve dolayısıyla kadınların da ortaya çıkmasını sağlamıştı¹⁰¹. Sirozi'nin de Hatice'nin hem kamusal alanda görünmesini sağladığını hem de mirasıyla hakkını gözettiğini söyleyebiliriz. Servetinin kaynağında babası bulunan Hatice Hanım'ın çeşitli ancak daha çok kırsalda mülkleri bulunmaktaydı ve bunlardan edindiği servet şehirdekilere göre daha fazlaydı.

Hatice Hanım'ın Câm'i-i Vasat Mahallesi'nde 360.000 akçe (3.000 kuruş) değerinde bir evi vardı. Hüseyin Çavuş Mahallesi'nde fırın, oda ve bakkal dükkânların yedi sehimi (31.200 akçe), haffafhanedeki beş dükkân ve bir odanın üçte birinin yedi sehimi (35.100 akçe), Han-ı Cedid'in yarısının yedi sehimi (52.500 akçe) Hatice Hanım'a aitti. Bunlara ilaveten Mera'da 20 dönüm bağı (30.000 akçe), İstanbul yolunda bahçe ve değirmenden yedi sehimi (42.000 akçe), Uzun Kavak'ta 17 dönüm bağı (30.000 akçe) vardı. Emlak ve akarlarının toplam değeri 580.800 akçeydi (4.840 kuruş). Ayrıca Husunlu, Ferhadanlı ve Büyük ve Küçük İlyas adında dört çiftliği tasarrufunda bulunduruyordu. Hatice Hanım'a adı geçen çiftliklerden Köse İlyas babasından, Husunlu ise Veli'den intikal etmişti. Bu çiftliklerden en büyüğü Rodosçuk (Tekirdağ) kazasına bağlı Büyük Köse İlyas köyündeki çiftlikti. Çiftlikte buğday, arpa, kapluca, alef, darı, üretimi yapılıyor, on iki adet kara saban, çapa, dingil, saban demiri, balta, kile, kantar, burgu, çuval gibi eşyalar kullanılıyordu. Sabana camus ve karasığır öküzü koşulmuş olmalıydı. Bu hayvanların dişilerinin yanı sıra bir iki yaşında ve yaşlanmış hayvanlar da vardı. Ayrıca küçükbaşlardan koyun beslenmekteydi ve bir ağıl bulunmaktaydı. Çok sayıda kısrak, tay ve beygirler çiftlik hayvanlarından diğerlerini oluşturuyordu. Hububat ve diğer ticarî ürünler de muhtemelen tüvana beygirlerin çektiği arabalarla gideceği noktaya kadar götürülüyordu. Çiftlikte saman ve ot yine hayvanların beslenmesi için yüklü miktarda bulunuyordu. Burada eski üç dönüm bağın yanı sıra yirmi yedi adet arı kovanı vardı. Çiftlikte ev eşyaları çok sayılmazdı. Nitekim evânî-i nühâs, yapağı, minder, mak'ad, yastık ve kebab şişi haricinde bir kayıt yoktur. Bu şekilde çiftlik; evleri, müstemilat, ağıl, hayvan ve diğer eşyalarıyla toplam 931.680 akçe (7.764 kuruş) değerindeydi¹⁰².

Diğer çiftliği Tekirdağ kazasına bağlı Küçük Köse İlyas köyünde bulunuyordu. Bu çiftliğin diğerinden farkı daha küçük olmasının yanı sıra keten ve

⁹⁷ Gerber, "Social and Economic Position of Women in a Ottoman City Bursa 1600- 1700", s. 239.

⁹⁸ Faroqi, "İstanbul'un İaşesi ve Tekirdağ-Rodosçuk Limanı (16.-17. Yüzyıllar), s. 139-140.

⁹⁹ Ortaylı, "16. Yüzyılda Rodosçuk (Via Aegnetia'nın Marmara Uzantısı)", s. 92-93.

¹⁰⁰ Lütfi Güçer, "18. Yüzyıl Ortalarında İstanbul'un İaşesi İçin Lüzumlu Hububatın Temini Meselesi", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 11, İstanbul (1952), s. 405.

¹⁰¹ Ortaylı, "16. Yüzyılda Rodosçuk (Via Aegnetia'nın Marmara Uzantısı)", s. 92-93.

¹⁰² BOA, RŞS, 7395/1684, s. 6a.

burçak tarımının yapıyor olmasıdır. Ayrıca burada beygir, kovan ve koyun yoktur. Hayvan adedi ve diğer çiftlik eşyaları daha az olmakla beraber çeşitli mutfak eşyaları (sini, bakraç, tencere, sahan, pekmez tabası) kaydedilmiştir. Çiftlikteki emlak, hayvanat, hububat ve diğer eşyaların değeri 520.320 akçedir (4.336 kuruş)¹⁰³. Tekirdağ kazasına bağlı Husunlu köyündeki çiftliğinin müfredatı kaydedilmemiş olmakla beraber toplam değeri 82.560 akçedir (688 kuruş). Tekirdağ kazası dışında İncik kazasının Ferhadanlı köyünde değeri 493.800 akçe (4.115 kuruş) olan bir çiftliği daha vardı. Burada da hububat ekimi yapılıyordu. Çiftliğin diğerlerinden farkı koyunun daha fazla besleniyor olmasıdır (430 adet)¹⁰⁴. Büyük ve Küçük Köse İlyas, Ferhadanlı ile Husunlu çiftliklerinin toplam değeri ise 2.609.160 akçe (21.743 kuruş) ediyordu.

Şu halde Hatice Hanım'ın mal varlığının büyük bir bölümü tarımsal faaliyetlerden oluşmaktaydı. Bunun nedeni babasının ve eşinin daha çok bu kanala sermaye yatırımlarının ve yine tarımsal sektöre bağlı görevleri yerine getirmelerinin bir sonucuydu. Çiftlikte üretilenlerin birincil ortağı ise kuvvetle muhtemel İstanbul'du. Örneğin Sirozî Mustafa a'yânlardan toplayacağı ve kendisinin de tedarik edeceği koyunları İstanbul'a göndermekle görevlendirilmişti¹⁰⁵. Sadece hayvan değil çiftliklerdeki hububat ürünlerinin de herhangi bir yerde saklanmayarak İstanbul'a ulaştırılması istenmekteydi. Ancak mansıp sahipleri çoğu kez bu ortaklığa karşı çıkıyor ve ürünlerini daha kârlı bir şekilde başka yerlere satmaya ya da bu ürünleri kendi belirledikleri fiyatlarla piyasaya sürmeye çalışıyorlardı. Örneğin Sirozî'nin dünürü Mehmed Ağa kendi mübaşirliğinde esnafa 180 akçeden buğday dağıtmaya, oğlu İbrahim 15.000 kile hububatı İstanbul'a göndermek yerine Akdeniz'de başka tüccara satmaya çalışmıştı¹⁰⁶. Hatice Hanım'ın babası ya da eşi kaçak yollarla başka bir iş tutmuş mudur bilinmese de en az dünürleri kadar kâr ettikleri düşünülebilir.

Hatice Hanım'ın müteveli olması da Sirozî'nin pek çok gelir kaynağının kızı tarafından kullanıldığını göstermektedir. Zira tevliyet gelirinin yanı sıra vakıf gelir fazlasının aile üyeleri arasında paylaşılması vakfiyede şart koşulmuştu¹⁰⁷. Ancak bu görev sırasında eline geçen vakıf gelirlerini hane içinde kullanmış olsa gerekir. Nitekim vakıftan alacağı olan pek çok kişi ve vakıf, Hatice'nin ölümüyle haklarını almışlardı. Bunlar Köprübaşı Vakfı (120.000 akçe), mütevellisi olduğu babasının vakfı (3.060 akçe) ve yine kendi vakfının şeyhine sekiz yıllık vazife ücreti (8.640 akçe) ve kardeşi Habibe Hanım'a vakıf gelir fazlasıydı (54.720 akçe). Hatice Hanım'ın terekesinde yer alan diğer alacaklılar da vakıfta görev yapanlar ya da aralarındaki iş sözleşmesi gereğince hizmetlerinin karşılığını hayvan veya kumaş olarak alanlardı. Nitekim Ömer Ağa'ya senelik 50 re's, Karabet Ermeni'ye 50 kuruş

¹⁰³ BOA, RŞS, 7395/1684, s. 6b-7a.

¹⁰⁴ BOA, RŞS, 7395/1684, s. 7a.

¹⁰⁵ BOA, A.(DVNS.TZEİ.d, 9, s. 117/245, H. Evâhir-i B. 1164/M. Haziran 1751.

¹⁰⁶ Fidan, 18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanşâdeler, s. 57, 118.

¹⁰⁷ VGMA, 626-2/721/738.

toplam 110 kuruş, yine Ömer Ağa, Nazır es-Seyyid Ali, Nazır Mehmed, Çukadar Ahmed ve Karabet'e her sene verilen 30 zirâ çuka bedeli olan 7.200 akçe borcu bulunuyordu. Diğer alacaklılar da çiftlikte çalışan hizmetli ve rençberlerdi ve onlara da 73.800 akçe terekesinden düşüldü. Bunların dışında muhtemelen kendi ev ihtiyaçları için mal satın aldığı için borçlandığı kişiler de bulunmaktaydı. Arabacı, ipçi, demirci, nalbant, haffaf, bakkal gibi esnafa ve birkaç kişiye daha vermesi gereken toplam 66.004 akçe borcu vardı. Eşi Veli'den alacağı olan Ömer Ağa'ya da 18.700 akçe ödenmesi gerekti. Bunun dışında miras taksimi sırasında çalışan görevlilere verilen ücretler ile ortaya çıkan diğer giderler toplam 162.669 akçe tutmuştu¹⁰⁸.

Hatice Hanım'ın servetinin birçoğunu babasından ve eşinden kalanlar oluşturuyorsa da kendisinin kazandığı parayı nereye harcadığı noktasında bilgilerimiz kısıtlıdır. Terekesinde alacak kısmında yer alan mahalle sakinleri ve çiftlik çalışanları hakkında yorum geliştirilebilmesine rağmen bunların dışında kalan kişiler Hatice'nin faizli yatırım şekillerinden birini mi oluşturuyordu ya da ne tür bir anlaşmanın sonucunda bu borçlar verilmişti soruları suskunluğunu korumaktadır. Yine de alacak miktarının fazla olması Hatice'nin vakıf yönetici olarak iş portföyünün daha zengin olduğunu, itibarını artıracak yardımlarda bulunduğunu ve bu sayede kendisine yarar sağladığını düşünebiliriz. Öyle ki Hatice Hanım Yeni Mahalle-i Ermeni, Mahalle-i Cedid¹⁰⁹ ve el-Hâc Hürmüz Mahallesi ahalisine bin kuruştan fazla borç vermişti. Osmanlı toplumunda bu tür borçlandırmalar borç verene bağımlılığı artırmaktaydı. Zira Antep'te zenginler tarafından toplu olarak ödenen bir verginin karşılığının alınmaması vergiyi ödeyene toplumun desteğini sağlamıştı¹¹⁰. Hatice'nin ise bu bağımlılıktan kârı oğlu için destek olacak kişi sayısını artırmak olabilirdi. Diğer borçlu kesim bin kuruştan fazla zimmelerinde para olan çiftlik çobanlarıydı. Çobanların üzerindeki bu borç kaydı görevleri karşılığı ya da bir ihtiyacın karşılanması için daha önceden kendilerine verilen miktarı oluşturuyordu. Bunun dışında Kuru Süleyman Beşe, Hamamî Seyyid el-Hâc Hasan, Hamamî Hacı Molla Efendi, Mimar Abdülkadir Ağa, Tezkireci Mustafa Efendi, Bostanî Ömer Ağa, Alemdar Valdesi Emine Hâtûn, Kiremitçi Yani, Bazargan Agop, Kirkor, Avanes, Linkor, Arsun, Dunik, Büyük Yako Yahudi'ye hangi amaçla borç verdiği tespit edilemese de servetini faize yatırıyor olsa kredi ilişkisi kurduğu kişilerden denilebilir. Bütün bunlardan sonra alacaklarının toplamı 892.560 akçe (7.438 kuruş)'tu¹¹¹. Bu meblağ da eşinin dağıttığı paradan (5.907 kuruş)¹¹² fazlaydı.

¹⁰⁸ BOA, RŞS, 7395/1684, s. 7a-7b.

¹⁰⁹ Bu iki mahalle de aynı yeri işaret etmesine rağmen terekede ayrı ayrı zikredilmişlerdir. Bunun nedeni iki farklı zamanda verilen borcu göstermek için olabilir.

¹¹⁰ Canbakal, *17. Yüzyılda Ayntâb-Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*, s. 126-127.

¹¹¹ BOA, RŞS, 7395/1684, s. 8a.

¹¹² Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, s. 86.

4. Karı-Koca'nın Öz Yaşam Alanları-Kişisel Eşyaları

Tereke kayıtları kişilerin edindikleri mülk, evlerinin içinde bulunan eşyaların sayısı ve kıymetini dolayısıyla vefat edenlerin tüketim pratikleri hakkında bilgi edinmemizi sağlayan verileri sunar. Bu tüketim pratikleri gruplar arasındaki farkı ortaya çıkarmada kullanılabilir¹¹³. Nitekim tüketim davranışlarını konu alan yazarlardan bazıları sosyal statü sahibi kişilerin kendilerini daha görünür kılmak, iktidarlarını sağlamlaştırmak ve kendilerini kanıtlamanın bir aracı olarak tüketimlerinde gösterişli, prestijli ürünlere yatırım yaptıklarını ve bunu sergiledikleri ifade etmişlerdir¹¹⁴. Özellikle Veblen gösterişçi tüketim olarak adlandırdığı teorisinde elitlerin; kendi aralarında daha iyisine sahip olmak için rekabet ettiklerini¹¹⁵, aileden gelen servetin kişisel edinilen servetten daha önemli olduğunu zira bunun soylu bir geçmişe atıf yaptığını¹¹⁶, şöhretlerinin artması için hediyeye ya da ziyafetlere başvurdukları dile getirdi¹¹⁷. Norbert Elias saray elitlerini konu alan çalışmasında lüks ediniminin saraylılar için ihtiyaçtan çok gerekli olduğunu bu durumun onların görünürlüklerini artırdığı dile getirdi¹¹⁸. Örneğin bir evin fiziksel özelliklerinin her zaman servetin sunulması olarak değil sosyal statülerini gösterdiğini ifade etti¹¹⁹. Tülay Artan da buna benzer şekilde Osmanlı ileri gelenlerinin kullandıkları lüks eşyalardan bazılarının meşruiyet aracı olduğunu söyledi¹²⁰. Üstelik bu sadece Osmanlı elitleri için de geçerli değildi. Toplum tarafından görülme ve onaylanma ya da diğerlerinin konumlarının daha aşağı seviyede bulunduğunu göstermek için elitler kendilerini göstermenin yollarını aradılar. Örneğin Romen toplumunun önde gelen ailelerinden bazı kadınlar kilisede kendilerine ayrıcalıklı davranılmasını talep ederken statülerini sergileme aracı olarak ibadethaneleri kullandı, pek çok kişi için burası giysileri, takıları, arabalarının türü ya da kalitesiyle konumlarına vurgu yapmanın aracı oldu¹²¹. Sosyalleşmenin diğer dönemlere göre arttığı İstanbul'da da 18. yüzyılın ilk yarısında vitrinlik ürünler

¹¹³ İrem Özgören Kınlı, "Elitlerin Gösterişçi Tüketimi ve Elias'ın Saray Toplumu", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 23, S. 3, (2018), s. 1028.

¹¹⁴ Kınlı, "Elitlerin Gösterişçi Tüketimi ve Elias'ın Saray Toplumu", s. 1024, 1028.

¹¹⁵ Cansu Güleç, "Thorstein Veblen ve Gösterişçi Tüketim Kavramı", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38 (2015), s. 71.

¹¹⁶ Thorstein Veblen, *Aylak Sınıfın Teorisi*, (Çev. Zeynep Gültekin-Cumhur Atay), Babil Yayınları, İstanbul 2005, s. 35.

¹¹⁷ Veblen, *Aylak Sınıfın Teorisi*, s. 61.

¹¹⁸ Kınlı, "Elitlerin Gösterişçi Tüketimi ve Elias'ın Saray Toplumu", s. 1024.

¹¹⁹ Kınlı, "Elitlerin Gösterişçi Tüketimi ve Elias'ın Saray Toplumu", s. 1032.

¹²⁰ Artan, "18. Yüzyıl Başlarında Yönetici Elitlerin Saltanatın Meşruiyet Arayışına Katılımı", s. 307-313.

¹²¹ Constanta Ghituțescu, "Women in Church, Men at the Public House: Religious Experience in Romanian Society, 1700-1830", *The History of the Family*, Vol. 17, No. 2 (2012), s. 221-222.

toplumsal aidiyeti bildirmek üzere kullanıldı. Bunlar hem ev ziyaretlerinde gelenlerin hayranlıklarını artıracak ev içinde sergilenenlerdi hem de kişinin kendi üzerinde taşıdıklarıydı¹²².

Acaba Hatice ve Veli aileden gelen zenginliklerini, statülerini nasıl yansıttılar ya da yansıttılar mı? sorusunun cevabını vermek Tekirdağ'ın terekeleriyle ilgili toplu veri ve analizlerin olmaması dolayısıyla zordur. Bu yüzden sahip oldukları ev ve evdeki bazı öne çıkan eşyalardan örnekler verilmesi bize toplumsal statülerini nasıl yansıttıkları hakkında ipuçları verebilir¹²³. İlk olarak evleri hakkında bilgi verebiliriz.

Hatice ve Veli'nin; baba-anne ve oğul dışında Hatice'nin terekesinde yer alan Maksude, Dildade, Hatime, Bendeyar ve Mücevvebe adında beş adet cariye ile yaşadıkları evin fiziksel özelliklerine dair bilgimiz yoktur. Bilgimiz sadece evin bazı odalarının taşlık sofa, dâhili sofa gibi isimlerle anılması, bir kiler ve hırdavat menziline sahip olmasından ibarettir. Ancak bu bilgiler Haseki İsmail'in evi ile karşılaştırma yapacak öğeleri barındırmaktadır. Haseki İsmail'in 240.000 akçe değerindeki evi dâhiliye ve hariciyeliydi. Dâhiliyede yani evin iç kısmında “üç bab oda, bir kasır, bir dehliz, ortasında bir oda, dehliz ve kiler odası, aşağısında iki cariye odası, bir matbah, bir kiler, bir pekmez ocağı, bir kenif, havlu ve iki kanat orta kapısı, hariciye kısmında fevkanî bir bab oda, bir kahve odası, bir sofa ve mabeyn odası, kenif ve altında bir abır, samanbane ve bir dönüm bir evleklik üzüm ve meyve ağaçları ve iki kanat kapısı”ndan oluşuyordu¹²⁴. Dahiliye ve hariciye kısımlarından oluşan bu konak tasviri devlet görevlilerinin sahip olacağı cinstendi. Zira Tekirdağ'da evlerin bu şekilde bölümlere ayrılıyor olması şahsın statü sahibi olduğunu göstermekle beraber görevlerinden dolayı eve gelenlerin gözlerinden mahremin de korunması anlamına geliyordu¹²⁵. Evle-hizmet alanını ayırmak için Hatice ve Veli'nin de böyle bir konağa sahip oldukları muhakkaktır.

Evin toplam ederi 360.000 akçe ile hayli hatırı sayılır bir meblağ olmasına rağmen Tekirdağ'daki en pahalı ev onlara ait değildi. Zira 1790 senesinde el-Hâc Hürmüz Mahallesi sakinlerinden bir eski sarık ve dört kavuğu bulunan dolayısıyla devlet görevlisi olduğunu düşündüğümüz Senci¹²⁶ el-Hâc Mehmed Ağa'nın bu

¹²² Bücke, *Changes in The Consumption Of Ottomans in The Eighteenth Century*, s. 204-216.

¹²³ Hatice Hanım'ın terekesinde yer alanlar için bkz. BOA, RŞS, 7395/1684, s. 3b-6a. Veli'nin eşyaları için bkz. Ertürk, “Orta Dereceli Bir Osmanlı Memurunun Mal Varlığı: Edirne Bostancıbaşı Hacı Veliyüddin B. Habib'in Terekesi”, s. 96-99; Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şer'iye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, s. 83-85.

¹²⁴ BOA, 7406/1695, s. 86a, H. 15 Ca. 1198/M. 6 Nisan 1784.

¹²⁵ Hacer Ateş, *Kuzey Marmara Sabilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Tarihi Süreci: XVI.-XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2009, s. 99-101.

¹²⁶ BOA, RŞS, 7412/1701, s. 104b, H. 13 Ca. 1204/M. 29 Ocak 1790. Senci; tartan, vezin eden anlamında kullanılan bir kelimedir. Bkz. Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, Enderun Kitapevi, İstanbul 1989, s. 737. Bu kelime kulaç anlamında Vulçitrın sancağında ölçü birimi olarak

mahallede 600.000 akçelik bir evi vardı ve burada eşi ve dört evladıyla birlikte yaşıyordu. Bu ev, 18.051 kuruşluk (2.166.153 akçe) toplam servetinin yaklaşık %28'lik bir kısmını oluşturuyordu¹²⁷. Buna bakarak Veli ve Hatice'nin evinin küçük olduğu anlaşılmamalıdır. Nitekim 1784 senesinde Cennet Hatun Mahallesi'nde Haseki İsmail'in eşi ve iki çocuğu ile beraber yaşadığı¹²⁸ evinin yarı hissesi 120.000 akçeydi¹²⁹. Yarısını 1.000 kuruş bedelle eşine satmıştı¹³⁰. Dolayısıyla evin ederi 240.000 akçeydi. Bu miktar toplam 276.821 akçe olan mirasın neredeyse tamamına tekabül ediyordu¹³¹. Yine Münrezâde Hasan Ağa'nın karısı, üç evladı ve bir cariyesi ile yaşadığı Canpaşazâde Mahallesi'ndeki evi 102.000, Cami'-i Atık Mahallesi'ndeki evi 78.000 akçeydi. Toplam serveti 967.640 akçeydi¹³². Sanıyoruz ki bu onlara yetiyordu ve belki de fazlaydı. Öyle ki 1768 senesinde Raziye Hatun Mahallesi'nde Hüseyin'in toplam serveti 28.864 akçeydi ve 18.000 akçelik evinde eşi ve dört evladıyla hayatını sürdürmüştü¹³³. Bütün bu örneklerden anladığımız kadarıyla unvanlı ya da değil servete göre eve yatırılan bedel fazladır. Ancak askerî unvanlara sahip kişilerin evleri Hüseyin'in evinin fiyatı ve yaşayan kişi sayısına göre büyük ve pahalıdır. Zikredilen isimlerin evlerinde bulunan eşyalar Hatice'nin konağı ile kıyaslanmayacak derecede azdır. Bu da bize evi pahalı olan kişilerin evlerini bir yatırım aracı olarak kullandığını ya da bu evlerin statülerini sergilemeye aracılık ettiğini düşündürmektedir. Yine Veli ve Hatice'nin beş cariyeye ile konakta yaşmalarının nedeni servetlerinin teşhiri, statülerinin bir yansıması olsa gerektir. Nitekim 213.600 akçe değerindeki köleleri neredeyse Haseki İsmail'in evinden bir tane daha alacak kıymettedir.

Hatice ve Veli'nin evi muhtemelen Haseki İsmail'in eviyle aynı ve yüksek ihtimal daha fonksiyonel özellikleri taşıyordu. Bir ailenin yaşadığı ve kadınların daha rahat ettikleri dâhiliye bir de erkeklerin iş ve belki de toplandıkları alan olarak hariciye. Her iki kısımda da ağırlanan misafirlere kahve, tütün ve güzel koku ikram edilmekteydi. Nitekim mutfağın önemli eşyalarından biri kahve tüketimine yönelikti. Kahve, Tekirdağlı pek çok ailenin tükettiği bir içecektir. Tournefort'ın da belirttiği gibi Türklerde misafire ikram edilenler arasında tütün ve sonrasında kahve gelmekteydi¹³⁴. Kelemen Mikes Tekirdağ için bunu doğrular nitelikte bilgiler vermektedir. Nitekim Tekirdağlılar, misafire sohbet ortamında hemen kahve ve

kullanılıyordu. Ünal Taşkın, *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005, s. 150-151.

¹²⁷ BOA, RŞS, 7412/1701, s. 104a, 105a.

¹²⁸ BOA, RŞS, 7406/1695, s. 61a.

¹²⁹ BOA, RŞS, 7406/1695, s. 62a.

¹³⁰ BOA, 7406/1695, s. 86a.

¹³¹ BOA, RŞS, 7406/1695, s. 62a.

¹³² BOA, RŞS, 7387/1676, s. 33a-33b.

¹³³ Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şerhiye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, s. 34.

¹³⁴ Joseph de Tournefort, *Tournefort Seyahatnamesi*, Birinci Kitap (Çev. Ali Berktaş), (Ed. Stefanos Yerasimos), Kitap Yayınevi, İstanbul 2005, s. 76.

tütün ikram etmekteydiler¹³⁵. Dahası 18. yüzyılın başlarında Edirne’de en fakir bir yeniçerinin bile elinde bir fincan kahve görülebilirdi¹³⁶. Ancak sıradan insanların kahve alışkanlıklarıyla Veli ve Hatice’nin farkı sanıyoruz ki evlerindeki kahve ile ilgili eşyanın fazla olmasıydı. Kahve değirmeni, kahve ibriği, kahve makramesi, fincan ve zarflar çok sayıdaydı. Hatice Hanım’ın tüketime hazır kahve için tercihi fağfur ve türü belirtilmeyen otuz üç fincandı. İstanbul’da en azından 1750’den sonra on adet fincandan fazlasının lükse girdiğini temel alırsak konakta yer alan fincanların da sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamadığını dile getirebiliriz¹³⁷. Konakta sayıca fazla olan eşyalardan bazıları da tütün içindi. Bu evde misafirlere tütün ikram edildiğini düşünüyorsak da Haseki Veli muhtemelen tütün kullanıyordu. Öyle ki konakta üç kıyye tütün, tütün çubukları ve simli tütün tablası bulunuyordu. Tütün çubuklarını kehribar imameli, simli geçme, yaseminden kullanılmaktaydı ve kırk dört adetti. Tütün malzemelerinin çokluğu İbrahim Ağa’nın evi için de geçerlidir. Onun da iki nargilesinin yanı sıra kırk bir adet tütün çubuğu vardı¹³⁸. Yine varlıklarının ispatı şeklinde yüksek gelirli ailelerin misafirlerine ikram ettiklerini güzel kokular için¹³⁹ beş gümüş gülabdan kullanılıyordu. Bu konağın güzel kokusunu ise gümüş gülabdanların dışında micmer adı verilmiş buhurdanlar sağlıyordu.

İkramın bol olması prestijlerini artıracaksa da gelen misafire birkaç değerli eşya ile servetlerini sergilenmeleri konumlarını yansıtmak için önemliydi. Bu konforlu evin en dikkat çekici eşyası 30.000 akçe değerindeki elmas avizeydi. 18. yüzyıl İstanbul’un da bile çok az sayıda bulunan bu eşya¹⁴⁰ evindeki en pahalı vitrinlik ürünü oluşturuyordu. Nitekim evinde bulunan pirinç bir şamdanın teki 150 akçeydi ve Hatice Hanım bu avize yerine 200 adet şamdan satın alabilirdi. Üstelik avizenin yanı sıra konak toplam on adet pirinç ve gümüş şamdanla aydınlatılmaktaydı. Ayrıca yaldızlı ve bakır olmak üzere üç adet fener de bu işlevi görmüş olmalıydı. Yine dekor ürünlerinden sırmalı incili ve büyük endam aynası paha açısından 48 kuruşla hayli yüksekti. 1768 senesinde Ağa kızı Hatice’nin terekesindeki bir gümüş aynanın ederi 16,5 kuruş¹⁴¹ Ermeni Serkis’e ait ayna 120 akçeydi¹⁴². Bu sebeple her iki ürünün de evinde sadece ihtiyacı karşılamak için bulunmadığını iddia edebiliriz.

¹³⁵ Kelemen Mikes, *Türkiye Mektupları*, Terc. Sadrettin Karatay, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 46.

¹³⁶ Oğuz, *Bir Osmanlı Kentinde Taşınır ve Taşınmaz Mal Varlığına Dayalı Servet Analizi Edirne Örneği*, s. 121.

¹³⁷ Büke, *Changes in The Consumption Of Ottomans in The Eighteenth Century*, s. 223.

¹³⁸ Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağı’nda Bir Aile: Şabanşâdeler*, s. 108.

¹³⁹ Joseph de Tournefort, *Tournefort Seyahatnamesi*, s.76.

¹⁴⁰ Bozkurt, *Tereke Defterleri ve Osmanlı Maddî Kültüründe Değişim (1785-1875 İstanbul Örneği)*, s. 318.

¹⁴¹ Cengiz, *1751 No’lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, s. 168.

¹⁴² Cengiz, *1751 No’lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, s. 188.

Evdaki bir diğer prestijli ürün saat 18. yüzyılda statü tespitinde önemli bir araçtır¹⁴³. Örneğin 18. yüzyılın ilk yarısında daha çok Galata'da yüksek rütbelilerin kullandığı bir ürünken bu yüzyılın ortalarından itibaren unvanlı, unvansız pek çok kişi tarafından kullanılmaya başlamıştı¹⁴⁴. Saatin Tekirdağ'da ne anlam ifade ettiğini kestirebilmek için çok verimiz olmasa da bu konuda birkaç örnek verebiliriz. Sencî el-hâc Mehmed Ağa'da olmayan saat, ağa kapısında çukadar olan bir yeniçeride altın ve gümüş olarak üç adet bulunuyordu¹⁴⁵. Es-Seyyid Ahmed Ağa'nın bir gümüş saati¹⁴⁶, Bezistan Kethüdası İsmail Ağa'nın çalar ve pandol koyun saati¹⁴⁷ vardı. 18. yüzyılın sonlarında saatin toplumun farklı kesimlerinde kullanılması devam etmekle beraber bir kişi en fazla iki saate sahipti¹⁴⁸. Hatice'nin ise altın, gümüş, incili köstekli saati ve çalar saati bulunmaktaydı. Veli'nin terekesindeki altın ve gümüş saat muhtemelen Hatice'nin üzerine geçmişti. Sayıca Hatice'den sonra en çok saate sahip olan yeniçerinin serveti sayılan isimlerin hepsinden azdı. Ancak Canbakal'ın dediği gibi servet-statü her zaman birbiriyle örtüşmez¹⁴⁹. Antep'teki servet sahibi olmayan sipahilerin gösterişli evlerde oturarak ordu mensubiyetini bildirmesi¹⁵⁰ gibi yeniçeri de statünü yansıtmaktan başka bir araç gütmüyordu belki de. Ya da kendisine verilen hediyelerden başka bir şey değildi. Tekirdağ'da birkaç örneğini gördüğümüz şekliyle saatlerin pek çok kişide bulunması saati gösteriş unsuru olmaktan çıkarmadı. Nitekim Hatice'nin sahip olduğu saatler altın, gümüş ve mücevherle bezeli olarak diğerlerinden daha değerliydi. Örneğin yeniçerinin sahip olduğu 7.200 akçelik altın saatten Hatice'nin incili köstekli saati daha pahalıydı (9.000 akçe).

Kürklerin de sosyal statü aracı olduğunu pek çok araştırmacı dile getirmiştir¹⁵¹. Hatice ve Veli'nin kürk edinimi ve bunu hangi amaçlarla giydikleri noktasında servetinin büyük kısmını evi oluşturan Haseki İsmail ve yine servetinin büyük bölümünde ev bedeli bulunan Sencî karşılaştırması yapılabilir. Bu şekilde statü ve maddi yatırım aracı olarak gördükleri evin dışında kürk gibi daha dışa dönük bir giysiyle ne kadar kendilerini gösteriyorlardı sorusunun cevabı da verilebilir. Haseki İsmail Ağa'nın terekesinde toplam miktarı 21.080 akçe olan

¹⁴³ Bükte, *Changes in The Consumption Of Ottomans in The Eighteenth Century*, s. 215; Suraiya Faroqhi, "18. Yüzyıl Anadolu Kırsalında Suç, Kadınlar ve servet", *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, (Ed. Madeline Zilfi), Tarih Vakfı Yurt yayınları, Çev. Necmiye Alpay, s. 21.

¹⁴⁴ Bükte, *Changes in The Consumption Of Ottomans in The Eighteenth Century*, s. 225.

¹⁴⁵ Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili Transkripsiyon ve Tablülü*, s. 54-55, 57.

¹⁴⁶ Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili Transkripsiyon ve Tablülü*, s. 74.

¹⁴⁷ Cengiz, *1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili Transkripsiyon ve Tablülü*, s. 76.

¹⁴⁸ Kadir Güldür, "Tereke Defterlerine Göre Rodosçuk Kazasında Sosyo-Ekonomik Hayat (1788-1790)", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2016, s. 53-54.

¹⁴⁹ Canbakal, *17. Yüzyılda Ayntâb-Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*, s. 121.

¹⁵⁰ Canbakal, *17. Yüzyılda Ayntâb-Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*, s. 122-123.

¹⁵¹ Bu konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Gülser Oğuz, "Giyinmek mi Gösteriş mi?-1720-1722 Yıllarında İstanbul'da Kürk Kullanımı", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 15, S. 1, (Mart 2018), s. 114-141.

kürklerinin en pahalısı samur kürk 10.800 akçedir¹⁵². Sencî'de dokuz adet kürk bulunmasına rağmen 850 akçe ile değersizdir¹⁵³. Şabanşâde İbrahim Ağa'nın on dokuz kürkü bulunmaktadır¹⁵⁴. Veli'nin ise 95.600 akçe olan on altı adet kakum, sincab, vaşak, nafe, karsak türlerinde kürkleri bulunmaktadır. Diğer kürk sahiplerine göre İbrahim ve Veli ailelerinden devraldıkları statüyü hem servet olarak hem de sembolik olarak devam ettirmişlerdi. Hatice Hanım'ın da giysileri arasında kürkler paha açısından ilk sırada yer alır. Lacivert şali kakum kürk, döşlük kürk, kadife kaplı samur kürk, sarı şali kaplı samur kürk, karsak kürk, çiçek kaplı samur kürk, samur kaplı kakım kürk, telli kaplı samur kürk, kontoş nafe kürk, bilakos? karsak kürk, kadife kakım kürk, gemesud karsak kürk gibi türlerde kürkleri vardı. Kürklerin toplam değeri terekede önemli bir miktar oluşturması açısından ifade edilmeye değer. Nitekim 114.778 akçe tutarındaki kürkler Tekirdağ'da neredeyse küçük altı kadar ev alabilirdi¹⁵⁵. Üstelik bu meblağ Habibe'nin kayınvalidesinin kürklerinin değerinden bile neredeyse beş kat fazladır¹⁵⁶. Dahası renkli giyim herkesin ulaşabildiği bir şey değildi ve paha açısından renk tercihi eşyanın da değerini artırıyordu. Örneğin Hatice'nin sarı şali kaplı samur kürkü 26.880 akçe, lacivert şali entarisi 12.050 akçe, mor çuka feracesi 1.930 akçeydi. Lacivert, pembe ve sarı entarileri de şali, kemha, telli, fitilli, çiçekli kumaşlardandı. Ayrıca feraceleri içinde de mor ve lacivert olanlar vardı. Bu da onun diğer kadınlar arasında daha görünür olmasını sağlıyordu.

Hatice giyimdeki çeşitliliğini mücevherlere de yansıtmış, takıları için yüksek bedeller ödemişti. Öyle ki Hatice'nin 97.200, akrabası Emine Hâtûn'un ise 71.402 akçelik bir mücevheri vardı. Üstelik Emine Hâtûn'un servetinin büyük bir kısmını da bu oluşturuyordu¹⁵⁷. Her iki hanım da önemli seviyede denilebilecek miktarda mücevherleri ailelerinin statünü sergilemeye aracılık ediyordu. Hatice'nin birer altın kuşak, zümrüt taş ve küçük küpeler, elmaslı altın küpe, elmaslı altın bilezik, altın yüzük ve parça altın, küçük altın bilezik, elmas zincir, elmaslı gerdanlık, elmaslı altın kuşak, mücevher kuşak, mercan tespil, kehribar imame, incili kadife iğne, gümüş tılsım, zümrüt yüzük ve kopçası bulunuyordu. Bunların içinde en değerlisi elmaslı 42.000 akçe ederindeki gerdanlığıydı. 1768 senesinde el-Hâc İsmail Ağa'nın kızı Mustafa Ağa'nın eşi Hatice Hâtûn'da çok sayıda mücevher kaydı bulunsa da Hatice Hanım'ın tek gerdanlığı bile onun otuz üç adet büyük İstanbul zincirlisi altını, balgamî mücevher altın kuşağı ve elmaslı gerdanlığının fiyatından fazlaydı¹⁵⁸. Haseki Veli'nin bu ilgisini mücevherata ve takılara göstermiş olduğunu söylemek zor. Yine de başkaca örnekleri (Haseki İsmail gibi) göz önüne aldığımızda statüsünün verdiği

¹⁵² BOA, RŞS, 7406/1695, s. 61a-62a.

¹⁵³ BOA, RŞS, 7412/1701, s. 104a-105b.

¹⁵⁴ Fidan, 18. Yüzyıl Tekirdağı'nda Bir Aile: Şabanşâdeler, s. 111.

¹⁵⁵ Eşinin el-Hâc İsa Mahallesi'ndeki evi temel alınarak bu yorum getirilmiştir.

¹⁵⁶ Fidan, 18. Yüzyıl Tekirdağı'nda Bir Aile: Şabanşâdeler, s. 101.

¹⁵⁷ Fidan, 18. Yüzyıl Tekirdağı'nda Bir Aile: Şabanşâdeler, s. 100.

¹⁵⁸ Cengiz, 1751 No'lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriyeye Sicili Transkripsiyon ve Tablülü, s. 168.

kimliği taşıma adına Felemenk tespihi, sarı yakut yüzüğü, altın saat ve gümüş saati bulunmaktaydı.

Konak kitap varlığı açısından görünmez durumdadır. Nitekim Habibe'nin eşinde bulunan elli dört cilt kitap¹⁵⁹ Veli'de hiç yoktu. Hatice'nin eşyaları arasında da sadece bir En'am-ı Şerif vardı. Burada da sanıyoruz ki kişinin eşyaya bakış açısı devreye giriyordu. Neumann'ın bir âyanın misafirini köhne yorgan ile ağırlayarak konumunun daha aşağı bir seviyede olduğunu vurgulaması örneğinde olduğu gibi¹⁶⁰ belki de Veli'nin evindeki iki kaplan postuna verdiği anlam ve çevrede bırakmasını istediği tesir kitaplardan daha etkiliydi. Genelde voyvoda, mütesellim ve taşra devlet adamlarında bulunan bu postlar¹⁶¹ kişinin azametinin taşrada vurgulama biçimi olabilir.

Kitaplardaki yokluk yazı takımlarına da yansımıştır. Devlet adamlarının evlerinde bulunması gereken yazı takımları nedense Veli'de değil Hatice'de gümüş olarak bulunmaktaydı. Yine de Veli statüsünü sergileme araçlarını daha pahalı olanlardan seçmişti. Nitekim yük taşıma için doru, kır, yağız olarak dört, binek olarak türü belirtilmeyen üç atı bulunuyordu. Onların raht takımları da özenliydi. Gümüşlü kadife eğer, savaş sırasında ata giydirilen zırh, pirinç ve gümüş kaplamalı üzençiler, elbette bir bostancıbaşı olarak elinde tuttuğu değnek onu gösterişli biri haline getiriyordu. Ayrıca çok sayıda silaha sahipti. Bir adet altın kama çifte tüfek, on sekiz adet boylu tüfek, iki adet sim kuburlu piştov, on iki adet piştov, sırma kundaklı şeşhane ve bir adet kılıçla silah tutkusunu gözler önüne sermekteydi. Hatice'nin de terekesinde silah ile koşum takımları vardı. Babasından ve eşinden kaldığı düşünülen bu eşyalardan bazıları gümüşten yapılmış yaldızlı raht, eğerler, kesmeler ve incili hamaldı. Veli'nin terekesinde yer almayan Çerkes ve küçük çadır ile koçu da arabaları vardı. Silah takımlarından üçü gümüş beş piştov, piştov kuburu, gümüş kubur, gümüş kılıç, şeşhane tüfek, altın kakma çifte tüfek, topuz terekesinde yer alıyordu. Bu eşyaların hepsinin askerî/yönetici konumlarına vurgu yaptığı şüphesizdir. Zira yöneticiler arasındaki hediyeleşmede bir gösteriş unsuru olarak atla ilgili eşyalar ile silahlar hediye listelerinde yer almaktaydı ve bunlar

¹⁵⁹ Fidan, *18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanşâdeler*, s. 108.

¹⁶⁰ Christoph K. Neumann, "Birey Olmanın Alameti Olarak Tüketim Kalıpları: 18. Yüzyıl Meta Evreninden Örnek Vakalar, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 8, Bahar (2009), İletişim Yayınları, s. 43.

¹⁶¹ Böyle bir genel yargıya varılmasının nedeni muhalefatlarının dökümü yapılmış voyvoda, mütesellim ve paşa envanterlerinde kaplan postunun varlığıdır. Kaplan postuna sahip kişilerin örnekleri için bkz. Özlem Başarı, "Muhallefât Kayıtları Işığında XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Taşra Görevlilerinden Diyarbekir Voyvodalarının Terekeleri", *Belleten*, LXXX, S. 287, (Nisan 2016), s. 69; Özer Küpeli, "Tire Voyvodası Yeğen Mehmed Ağa ve Muhallefati", *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmalar Dergisi*, IV/I, (Temmuz 2018), s. 25; Fatih Çiçek, "Erzurum Valisi Vezir Süleyman Paşa'nın 1784 Erzincan Depremi Sonrası Yağmalanan Muhallefati", *Türkijyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 60, Eylül 2017, s. 429. İsmail Kıvrım, "Kilis ve A'zaz Voyvodası Daltaban-zâde Mehmed Ali Paşa ve Muhallefati", *OTAM*, C. 24, S. 24, (2008), s. 170; Özlem Başarı, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı Taşrasında Statü-Servet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", *History Studies*, 3/3, (2011), s. 53.

kullanıldığında/sergilendiğinde üst tabaka ile sıradan halk arasındaki fark daha da derinleşmekteydi¹⁶².

Sonuç

Evliliklerin çeşitli ya da aynı sosyal sınıflar arasında yapılması bir tarafın diğer taraftan elde edeceği güç ile yakından ilgili oldu. Bu güç statü, servet ve itibar elde etmek isteyen kişilerin siyasî, ekonomik çıkarlarıyla doğru orantıda ilerledi. İç içe geçmiş bu isteklerin doğrultusunda kurulan akrabalık bağlarında bir tarafın çok zengin, güvenilir ve saygınlığının olması akraba olacağı aileyi tercih etmesini kolaylaştırdı. Ele aldığımız ailenin akraba olacağı aileyi tercih etmesinin ya da diğer aileler için tercih edilmesinin ise anlamlı sebepleri vardı. Sirozî Mustafa Ağa Tekirdağ'ın en köklü ailelerinden birinin damadıydı. Paşa torunu ile yaptığı evlilik iktidara yakın olmasını sağladı ve kayınpederinin bostancıbaşı olmasına bakarak merkezin intisab ağına evlilik yolu ile girdi. Bu bağlılık bölgede merkezin önemseydiği en önemli görevlerden zahire mübaşirliği ve Edirne bostancıbaşlığı görevlerinde bulunmasını kolaylaştırdı. Sirozî'nin yerine getirdiği bu görevler daha sonra damatları Veli, Hüseyin ve İbrahim'e yansıdı. Hüseyin ve İbrahim zengin ailelerden geliyordu ve onların aileleri için de Sirozî ile akrabalık kurmak; güçlü bir ortağa ve ayrıca iktidara yakın bir aile ile bağ kurmaya ihtiyaçları olduğu için önemliydi. Doğrusu daha çok siyasî ve ekonomik çıkarlara hizmet eden amaçlarını bu evlilikle pekiştirdikleri dile getirilebilir. Veli'nin ise bunlardan ayrılan yönü babasını ağa yazıp yazmama konusunda fikir birliğine varamamış kâtiplerin de işaret ettiği gibi daha gerilerdeydi. Bunu anlamamız ise Hatice'nin kocasından kalan malları tekrar bölüştürmesi ile ortaya çıkmaktadır. Oysaki Veli'nin üç milyonun üzerindeki mal varlığı çalışmada ele alınan pek çok kişiden daha fazladır. Servetinin yeniden taksim edilmesiyle bu miktarın yarı yarıya düşürülmesi Veli'nin statü ve servetinin tekrar sorgulanmasını gerektirmekte ve köklü bir ailenin bir insan hayatında ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Yine sürekli olarak kayınpederinin yanında anılması baba tarafının çok etkili olmadığını ya da Sirozî'nin bu evlilikte en güçlü taraf olduğunu ve bu sebeple akrabalık bağlarının tez vakitte bulunabileceğine işaret etmektedir. Diğer taraftan Hatice, kadınların sosyal statü kazanmalarında, aile etkisinin görülmesi açısından önemli bir örnektir. Nitekim miras ve vakıfla tasarrufuna bırakılmış baba servetinin eşlerin taahhüt ettikleri mihr oranlarına yansımaları ve yine bu servetin mahalle sakinleriyle paylaşılarak güvenilir bir imaj sergilemenin kadınlar için de değerli olduğunu göstermektedir. Borçlu portföyünde yer alan kişiler Tekirdağ'daki bir kadının bazen vakfın gelir fazlasını

¹⁶² Hedda Reindel Kiel, "Osmanlı Yöneticileri, Lüks Tüketimi ve Hediyeleşme", *İSAM Konuşmaları*, (Haz. Seyfi Kenan), İstanbul 2013, s. 148, 150.

kendisi için harcadığını ve kuvvetli ihtimal bu geliri faizle işlettiğinin emarelerini sunmaktadır. Dahası esnafa ve çalışanlara ödenmeyen ücretler a'yân kızlarının baba nüfuzundan yararlandığına işaret etmektedir. Bunun yanı sıra gösterişçi unsurlarla taşradaki seçkinlerin kendilerini topluma kabul ettirme ya da toplumda görünür olma isteklerini hangi eşyalarla desteklediklerini Veli ve Hatice'nin günlük yaşamlarında kullandıkları yansıtmaktadır. 18. yüzyılda Tekirdağ'ın muktedir ailelerinden biri olarak tanıttığımız bu ailenin fertleri; rol-modelleri sayesinde elde ettikleri kimlik üzerinden sağlanan kazanımları nesilden nesile aktarmada evlilik bağını kullananlara, servet ve bağlantılar sayesinde iktidarlarını artıranlara ve bunu göstermekten çekinmeyenlere bir örnek teşkil etmektedir.

Kaynaklar

1. Arşiv Kaynakları

1.1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâb-ı Âsafî Divân-ı Hümâyûn Sicilleri Tevziât, Zehair, Esnaf ve İhtisab Defterleri (A.(DVNS.TZEİ.d.) 9, 10, 11.

Özi ve Silistre Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.ÖZSİ.d.), 24.

Rodosçuk Şer'iyye Sicilleri (RŞS), 7367/1656; 7384/1673; 7387/1676; 7389/1678; 7393/1682; 7395/1684; 7396/1685; 7406/1695; 7412/1701.

1.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA) , 626-2/715/738; 628/487/254, 652-2/24/28.

2. Telif Eserler

Açık, Turan, "Kara Mehmed Ağa'nın Ardından: 17. Yüzyılın İlk Yarısında Amasya'da Bir Kapıkulu Sipahisinin Düşündürdükleri", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11/1, Yaz, (2016), s. 1-46.

Adıyeke, Nuri, "Girit Nikâh Defterleri ve Girit'teki Evlilikler", *Kebikeç*, 13, (2002), s. 39-47.

Akyüz, Jülide, "Evlenme Sözleşmesinin Önemli Bir Öğesi Olan "Mehir", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 24, S. 37, (2005), s. 213-230.

Artan, Tülay, "18. Yüzyıl Başlarında Yönetici Elitin Saltanatın Meşruiyet Arayışına Katılımı", *Toplum ve Bilim*, 83, (Kış 1999/2000), s. 292-322.

_____, "Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp'te Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış: Orta Halliliğin Aynası", *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam*, (Ed. Tülay Artan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 49-64.

Ateş, Hacer, *Kuzey Marmara Sahilleri ve Ard Alanında Şehirleşmenin Tarihi Süreci: XVI.-XVII. Yüzyıllarda Tekirdağ ve Yöresi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2009.

_____, "Kuzey Marmara'da Bir Liman Kentinde Ticaret: XVI. Yüzyılda Tekirdağ-Rodosçuk Limanı", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 6 (Temmuz 2013), s. 21-38.

- Aydın, Mehmet Akif, “Osmanlı Hukukunda Nikâh Akitleri”, *Osmanlı Araştırmaları III*, C.3, S. 3, (1982), s. 1-12.
- Başarır, Özlem, “Muhallefât Kayıtları Işığında XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Taşra Görevlilerinden Diyarbekir Voyvodalarının Terekeleri”, *Belleten*, LXXX, S. 287, (Nisan 2016), s. 59-84.
- _____, “XVIII. Yüzyıl Osmanlı Taşrasında Statü-Servet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, *History Studies*, 3/3, (2011), s. 49-67.
- Bozkurt, Fatih *Tereke Defterleri ve Osmanlı Maddî Kültüründe Değişim (1785-1875 İstanbul Örneği)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya 2011.
- Büke, Sümeyye Hoşgör, *Changes in The Consumption Of Ottomans in The Eighteenth Century*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2019.
- Canbakal, Hülya, *17. Yüzyılda Ayntâb-Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009.
- Cengiz, Emine, *1751 No’lu Rodosçuk (Tekirdağ) Şeriye Sicili Transkripsiyon ve Tablîli*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2008.
- Çiçek, Fatih, “Erzurum Valisi Vezir Süleyman Paşa’nın 1784 Erzincan Depremi Sonrası Yağmalanan Muhallefatı”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 60, (Eylül 2017), s. 415-440.
- Ekin, Ümit, “17. Yüzyılın Sonlarında Rodosçuklu Ailelerin Sahip Oldukları Çocuk Sayıları”, *Türk Tarihinde Balkanlar*, C. I, (Ed. Zeynep İskefiyeli-Bilal Çelik-Serkan Yazıcı), Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya 2013, s. 567-580.
- _____, “Rodosçuk Örneğinde XVII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Mehr”, *Hidayet Yavuz Nuboğlu Armağanı*, (Haz. İshak Keskin-Muhammed Hanefi Kutoğlu-Sabriye Serap Kurbanoglu), Pamuk yayıncılık, İstanbul 2009, s. 197-207.
- Ergenç, Özer. “Ayân ve Eşrâf” Diye Anılan Seçkinler Grubunun XVIII. Yüzyılda Osmanlı Toplumundaki Rolü Üzerine”, *Şehir, Toplum, Devlet Osmanlı Tarihi Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s. 396-416.
- Ergene- Kaygun, Boğaç-Atabey, “Spouse Selection and Marital Mobility in the Ottoman Empire Observations From Eighteenth-Century Kastamonu”, *Historical Methods*, (January–March 2012), Volume 45, Number 1, s. 3-20.
- Ertürk, Volkan, “Orta Dereceli Bir Osmanlı Memurunun Mal Varlığı: Edirne Bostancıbaşı Hacı Veliüddin B. Habib’in Terekesi”, *HUMANITAS*, 2, Güz, (2013), s. 87-103.
- Fann, Mary Ann, “Kadınlar ve Vakıflar: 18. Yüzyıl Mısır’ında Mülkiyet, İktidar ve Toplumsal Cinsiyetin Nüfuz Alanı”, *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, (Çev. Necmiye Alpay), (Ed. Madeline Zilfi), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 27-46.
- Faroqhi, Suraiya, “İstanbul’un İlaşesi ve Tekirdağ-Rodosçuk Limanı (16.-17. Yüzyıllar), *ODDÜ Gelişme Dergisi Özel Sayı*, (1979-1980) s. 139-153.
- _____, “18. Yüzyıl Anadolu Kırsalında Suç, Kadınlar ve Servet”, *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, (Çev. Necmiye Alpay), (Ed. Madeline Zilfi), Tarih Vakfı Yurt yayınları, s. 7-26.

- _____, “18. Yüzyıl Bursa’sında Zengin Olmak: Debbağ Hacı İbrahim’in Serveti”. *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak ve Yaşamak*, (Çev. Gül Çağalı Güven-Özgür TÜresay), YKY, İstanbul 2008, s. 199-216.
- _____, “Varlıklı İki Kadın”, *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak ve Yaşamak*, (Çev. Gül Çağalı Güven-Özgür TÜresay), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s. 249-264.
- _____, “Zeytin Diyarında Güç ve Servet: Edremit Âyânından Müridzade Hacı Mehmed Ağa'nın Siyasî ve Ekonomik Faaliyetleri”, *Osmanlı'da Toprak ve Mülkiyeti ve Ticari Tarım*, (Çev. Zeynep Altok), (Ed. Çağlar Keyder-Faruk Tabak), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s. 81-100.
- Fidan, Fadimana, *18. Yüzyıl Tekirdağ'ında Bir Aile: Şabanzâdeler*, İdeal Kültür Yayınları, İstanbul 2020.
- Gara, Eleni “Marrying Seventeenth-Century Mostar”, *The Ottoman Empire, The Balkans, The Greek Lands: Towar a Social and Economic History-Studies in Honor of John C. Alexander*, (Ed. Ellias Kolovos, Phokion Kotzageorgis, Sophia Laiou and Marinos Sariyannis), The Isis Press, İstanbul 2007, s. 115-134.
- Gerber, Haim, “Social and Economic Position of Women in a Ottoman City Bursa 1600-1700”, *International Journal of Middle Eastern Studies*, 12, (1980), s. 231-244.
- Ghitulescu, Constanta, “Women in Church, Men at the Puplic House: Religious Experience in Romanian Society, 1700-1830”, *The History of the Family*, Vol. 17, No. 2 (2012), s. 220-235.
- Güçer, Lütfi, “18. Yüzyıl Ortalarında İstanbul’un İaşesi İçin Lüzumlu Hububatın Temini Meselesi”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 11, İstanbul (1952), s. 397-416.
- Gül, Abdülkadir, “Antakya’da Ailenin Sosyal ve Ekonomik Yapısı Hakkında Bazı Değerlendirmeler (XVIII. Yüzyıl)”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 6, S. 2, (2013), s. 399-426.
- Güldür, Kadir “Tereke Defterlerine Göre Rodosçuk Kazasında Sosyo-Ekonomik Hayat (1788-1790)”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2016.
- Güleç, Cansu, “Thorstein Veblen ve Gösterişçi Tüketim Kavramı”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38 (2015), s. 62-82.
- Hathaway, Jane, *Osmanlı Mısır'ında Hane Politikaları-Kazdağlıların Yükselişi*, (Çev. Nalan Özsoy) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2002.
- İnalçık, Halil, “Centralization and Decentralization in Ottoman Administration”, *Studies in Eighteenth Century Islamic History*, Southern Illinois University Press, USA, (1977), s. 27-52.
- Joseph de Tournefort, *Tournefort Seyahatnamesi*, Birinci Kitap (Çev. Ali Berktaş), (Ed. Stefanos Yerasimos), Kitap Yayınevi, İstanbul 2005.
- Kınlı, İrem Özgören, “Elitlerin Gösterişçi Tüketimi ve Elias’ın Saray Toplumu”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (2018), C. 23, S. 3, s. 1023-1037.
- Kıvrım, İsmail, “Kilis ve A’zaz Voyvodası Daltaban-zâde Mehmed Ali Paşa ve Muhallefâtı”, *OTAM*, C. 24, S. 24, (2008), s. 147-173.
- Küpelî, Özer, “Tire Voyvodası Yeğen Mehmed Ağa ve Muhallefâtı”, *Cibaniüma Tarih ve Coğrafya Araştırmalar Dergisi*, IV/I, (Temmuz 2018), s. 19-33.

- Maydaer, Saadet, “Osmanlı Klâsik Döneminde Kadınların Servet Edinme Yolları (Bursa Örneği)”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.15, S. 2, (2006), s. 30-46.
- Mikes, Kelemen, *Türkiye Mektupları*, Terc. Sadrettin Karatay, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- Neumann, Christoph K., “Birey Olmanın Alameti Olarak Tüketim Kalıpları: 18. Yüzyıl Meta Evreninden Örnek Vakalar, *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 8, (Bahar 2009), İletişim Yayınları, s. 7-47.
- Oğuz, Gülser, *Bir Osmanlı Kentinde Taşınır ve Taşınmaz Mal Varlığına Dayalı Servet Analizi Edirne Örneği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2013.
- _____, “Giyinmek mi Gösteriş mi?-1720-1722 Yıllarında İstanbul’da Kürk Kullanımı”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 15, S. 1, (Mart 2018), s. 114-141.
- Ortaylı, İlber, “16. Yüzyılda Rodosçuk (Via Aegnetia’nın Marmara Uzantısı)”, *Osmanlı İmparatorluğu’nda İktisadî ve Sosyal Değişim Makaleler I*, Turhan Kitapevi, Ankara 2000, s. 85-93.
- Özaba, Fatma, “Osmanlı Mahkemelerinde Rodosçuklu (Tekirdağlı) Kadınlar”, *ABAD*, 1(2), (2018), s. 159-173.
- Özcan, Tahsin, “Muhallefât”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 30, İstanbul 2005, s. 406-407.
- Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.
- Pehlivan, Zozan, *The Rich and The Poor: Wealth Polarization in Late Eighteenth-Century ‘Ayntâb*, Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.
- Reindel-Kiel, Hedda, “Osmanlı Yöneticileri, Lüks Tüketimi ve Hediyeleşme”, *İSAM Konuşmaları*, (Haz. Seyfi Kenan), İstanbul 2013, s. 137-151.
- Serez, Mehmet Saim, *Tekirdağ Çeşmeleri, Şadırvanları, Selsebilleri*, Dönmez Ofset, Ankara 2014.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, Enderun Kitapevi, İstanbul 1989.
- Tamdoğan, Zehra Gözütok, “Tekirdağ’ın Hayra Vâkıf Kadınları”, *Tekirdağ’da Dinî ve Kültürel Hayat*, (Ed. Hasan Keskin-Özkan Öztürk-Halil İbrahim Delen-Ali Sever), Ensar Neşriyat, İstanbul 2019, s. 101-124.
- Taşkın, Ünal, *Osmanlı Devleti’nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.
- Tat, Mahmut, *Şerîye Sicillerine Göre Manisa’da Sosyal Değişim ve Evlilik Kalıpları (1710-1750)*, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2017.
- _____, “Erken Modern Manisa’da Prestij, Statü ve Servet Arasında Mîhr (1700-1819)”, *Cibannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı V/1-Temmuz (2019), s. 77-109.
- Temel, Şeyma Nur, “Beshara B. Doumani Family Life in the Ottoman Mediterranean: A Social History”, https://www.academia.edu/42129507/Book_Review_Beshara_Doumani_Family_Life_in_the_Ottoman_Mediterranean_A_Social_History. Erişim Tar. 10.09.2021.
- Uludağ, Süleyman. “Hankah”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 16, İstanbul 1997, s. 42-43.

- Veblen, Thorstein, *Aylak Sınıfın Teorisi*, (Çev. Zeynep Gültekin-Cumhur Atay), Babil Yayınları, İstanbul 2005.
- Yıldız, Aysel, *Kenar Adamları ve Bendeleri- Tirsinikli İsmail Ağa ve Alemdar Mustafa Paşa'nın Adamları-Mamuk Mirzıyan ve Köse Ahmed Efendi*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2018.
- Yıldız, Murat, "15.-19. Yüzyıllarda Edirne'de Asayışı Sağlayan Bir Kurum: Edirne Bostancı Ocağı", *History Studies*, 3/3, (2011), s. 383-394.
- Ze'evi, Dror, *Kudüs-17. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağında Toplum ve Ekonomi*, (Çev. Sepil Çağlayan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000.

Summary

Most of the studies on marriage patterns in the Ottoman Empire focused on the Middle East. There have not been enough studies on what the families in Anatolia are aiming to gain from marriage. These families also include the ones in Tekirdağ. There are no studies on the effects of marriage patterns and statuses on the lifestyle of this city. However, since the study in question does not include a large number of data and there is very little information about the family structures in Tekirdağ, the study is far from reflecting the general tendency of the groups living in this city. Under these constraints, this study makes various comparisons and presents an example of marriages that protect family interests politically and economically through the sample of Sirozî and his family, and focuses on the bond established by marriage between people with military titles affects wealth, fortune, status, and whether all of them affect living standards.

Although the city of Tekirdağ has many sources such as sharia registers from which data can be collected on family relations and marriage patterns, the kinship ties between people are not clearly written in the documents. This makes it necessary to learn the ties of marriage from different sources. The kinship ties of the family we discussed were written using the Zahire Mühimme Books, Sharia Registers and foundation charters. Although the sources act as guidance on what is known about the family, information about them could not be obtained from any other source. The main source to be used in the study include the estates of Sirozî Mustafa Ağa's son-in-law Veli and his daughter Hatice, whose information was determined from the Rodosçuk Sharia Registries. Veli's estate is transcribed in Emine Cengiz's master's thesis. As stated in the thesis, the estate is registered with the date of March 1768 on pages 18a-20a in the Rodosçuk Sharia Registry, numbered 1751. Hatice Hanım's estate is included in the Rodosçuk Sharia Registry between pages 3b-8a and dated H.15 C.1186/M.13 September 1772 with the fixture number 1684.

Another point that should be mentioned here is that Veli's estate has been studied before. However, in the aforementioned study, Veli was put forward as a middle-level administrator, and no explanation was given about his wife's management of their farm and their kinship. However, in our study, it

is stated that Veli is someone who follows in the footsteps of his father-in-law, and the opportunities provided by his marriage with Hatice are explained. By explaining the estate of Hatice Hatun, it is tried to reveal how the spouses and fathers of the wives from a respected family benefited from the privilege system and how they lived. In the study, first of all, the duties given to Sirozî Mustafa Ağa were expressed by explaining the business lines offered by the city of Tekirdağ to the family. Afterwards, Sirozî's family was introduced and an account was given of their groom, Veli, his career, the financial compensation of his wealth, and what was left to his wife and son. In the second and third titles, the sources of Hatice Hanım's wealth and the problems experienced by her mother and her son are explained. Then, comments were made about the place they lived in and their luxury consumption from the goods obtained from the estates of the husband and wife. Another issue that should be mentioned here is that Hatice's assets will be discussed in more detail than Veli. In fact, on the basis of the house they lived in, Hatice's mansion and those in it were highlighted. The reason why this method is preferred is that both Veli's estate has been studied before and what Veli left behind is more scarce compared to that of Hatice.

To briefly give information about the family, the person at the center of this family is Sirozî Mustafa Ağa. Mustafa Ağa, reflecting the general trend of the 18th century, enabled other families to whom he was related to take up the same duties, thanks to the network of relations based on the center. So much so that most of the family members fulfilled the duties of Tekirdağ grain bailiff and Edirne bostancibasi (captains of imperial guards). Bostancibasi İbrahim Bey, the son of Mustafa Pasha, the father-in-law of Mustafa Ağa, is the one who most likely led these businesses. With his favor, Mustafa Ağa was assigned to the duties of grain bailiff, Edirne Bostancibasi and as Kaftan Ağa in Tekirdağ in 18th century. Besides his duties, Mustafa Ağa was a rich man who has established many foundations in Tekirdağ. Two daughters, Zahide and Habibe, were born from his marriage with Rukiye Hanım, the granddaughter of Mustafa Pasha. He also has a daughter named Hatice from a woman named Emetullah. Among the girls, Rukiye Hanım's daughters married the children of wealthy families, and Hatice was married to Veli, who was less wealthy than her sisters' husbands. However, Veli was able to rise in ranks thanks to his father-in-law, to benefit from the courthouse of the palace thanks to his father-in-law's kinship relations, and he was appointed as a grain bailiff and Edirne Bostancibasi. The presence of Veli's inheritance chart has revealed that he is a more ordinary person. It is certain that he had a rich life with the inheritance he left, but besides his father's name, in some sources, he has the title of agha, whereas he has no titles in other sources. Therefore, Veli's life changed with his marriage to Hatice. So much so that Veli appears as someone who runs the farms inherited from Hatice's father and makes a profit from these. Moreover, when this profit is deducted from his own assets, the advantages of his marriage with Hatice become clearer. On the other hand, Hatice is a woman who had more wealth than Veli, who was a foundation manager, business owner and someone who had established business relations. Her farms and

debts-receivable reveal that she had been a recognizable person in Tekirdağ. Hatice, who got married for the second time after the death of Veli, experienced the advantages of having the titles of her father and spouses as agha with a high dowry rate in both marriages. Because having a father and a spouse who had high statuses affects the dowry rates. While Veli's life story shows how important the patrons are in the lives of ordinary people, Hatice Hanım opens the door to the life of a rich woman from Tekirdağ. The kinship relations of Veli and Hatice affected not only their wealth and status but also their own lives. For reasons such as being accepted and showing off in society, they have had many ostentatious elements in their homes and clothes. The members of this family, which we introduced as one of the powerful families of Tekirdağ in the 18th century set an example of those who use the marriage bond to pass on the achievements gained through the identities acquired thanks to their role models from generation to generation, those who increase their power through wealth and connections, and those who do not hesitate to show it.